

RECORDER

Magazine over Mediahistorie

30 jaar
Hart van
Nederland

Filmpionier
Slieker

Tommy Byrne
stopt

OPVOEDEN
VOLGENS HET
SCHRIJVERS-
@LECTIEF

VAN DE REDACTIE

We kijken in *Recorder* meestal achteruit, naar de geschiedenis van de media en de mensen die daar werkzaam in waren, maar we ontkomen er niet aan om zo nu en dan een blik op de toekomst te werpen.

De samenwerking met VGOMedia levert een grote en enthousiaste groep lezers op, maar is helaas financieel onhoudbaar. VGOMedia blijkt niet in staat om hun groepsabonnement te bekostigen. Als VGO niet snel met een oplossing komt dan scheiden onze wegen weer in 2026. De redactie ziet de toekomst zonnig tegemoet, voor ons en onze abonnees verandert er weinig. *Recorder* blijft gewoon draaien!

Bent u VGO-lid en wilt u het tijdschrift blijven ontvangen, dan kunt u een abonnement nemen. Geef bij uw opgave graag aan dat u VGO-lid bent, dan gaat het abonnement in 2026 van start. Kijk op recordermagazine.nl/abonneer voor alle informatie.

04	Trino Flothuis, deel 2	28	Geranium & co
08	Er zit muziek in!	30	VGO-katern
10	30 jaar Hart van Nederland	33	Tommy Byrne stopt
14	Eddy van Uye Pieterse, deel 2	36	Muziekschatten
18	Gevonden brief aan Vogt	38	Filmpionier Slieker
20	Uschi Hinzmann	40	De DigtaSoft Pro dictafoon
22	Rambler Joop Huisman	44	IM Leo Boudewijns
24	Het Schrijverscollectief	45	In memoriam

Op de cover:

Joost Prinsen, Wietke van Dort en Aart Staartjes in *De Stratemakeropzeeshow* van de VARA, op tv van 1972 t/m 1974. Lees verder in het artikel van Sander van Kaam op pagina 24.

Bron: Fotocollectie Beeld & Geluid.

RECORDER 2e Jaargang Juli 2025

Recorder is een uitgave van het Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid, de Stichting Omroephistorie en de Vereniging VGOMedia. Recorder verschijnt viermaal per jaar en wordt gezonden naar personeel van Beeld & Geluid, contribuanten van de Stichting Omroephistorie en leden van de Vereniging VGOMedia.

Internet: recordermagazine.nl
Contact: redactie@recordermagazine.nl

Redactie: Bas Agterberg, Liselotte Doeswijk (eindredacteur), Klaas Doornbos, Willem Hekhuis (coördinator katern VGOMedia), Jan Jaap Kassies, Dick Klees, Evert Kooij, Bas Nieuwenhuijsen, Alicia Tough (vormgever), Peter Veenendaal (corrector), Nico Warnaar, Arno Weltens.

Medewerkers aan dit nummer: Hans Beerekamp, Hylke Beerstra, Albert Bek, Nol van Bennekom, Tjako Fennema, Joost Huijsing, Bob Jongbloed, Sander van Kaam, Ben Kolster, Harry Knipschild, Meindert van der Meulen, Phil van Tongeren, Rob Verdwaald, Erwin Voorhaar, Jack de Vries, Huub Wijfjes.

Beeldmateriaal: Beeld & Geluid, Melle Boudewijns, Liek Bouma, Paul Brink / Wikiportraits, Fries Film Archief, Gooienvlechtstreekhistorisch.nl, Deborah Kalkoene, Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, Wim Meiners, Muziekschatten.nl, Nationaal Archief, Nationaal Jazzarchief, Peter Schavemaker, Erven Rudolf Spoor, Talpa Network, Erwin Voorhaar.

Druk: Ten Herkel, Loosdrecht.

Rechten: De redactie streeft ernaar auteursrechtelijke aanspraken te honoreren. Niet altijd vallen die te achterhalen. Wie meent rechten te kunnen doen gelden, melde zich.

Overname: Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen is alleen toegestaan na toestemming van de redactie.

ISSN-0920-8003

Willem Duysplaats

door Joost Huijsing

Een rechthoekige waterpartij in Hilversum, die niks van een vissenkomp weg heeft. En een pleintje in Berkel en Rodenrijs dat 'plaats' heet, omdat het gedomineerd wordt door geparkeerde auto's. Eén van onze beroemdste tv-presentatoren komt er in straatnamenland bekaaid vanaf.

In de hoogtijdagen van de televisie komt de PR-man van een platenmaatschappij voor het eerst voor de camera. Hij noemt zich dan Willem O'Duys - die 'O' is gewoon een gimmick. Eigenlijk schrijf je zijn naam ook met een 'lange' ij. Mét puntjes. Zo staat het in zijn overlijdensadvertentie en op zijn grafsteen gebeiteld in Blaricum. In de omroep was het altijd met de i-grec. Zo ook op de straatnaambordjes.

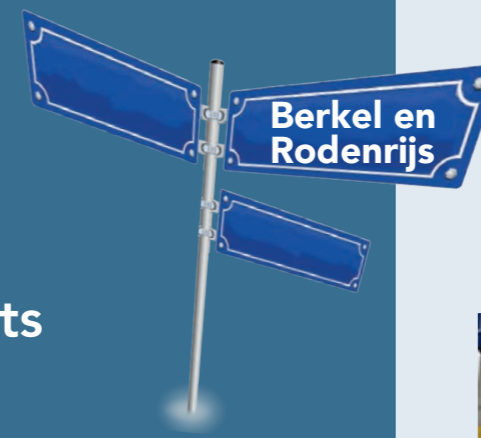
Hij is van 17 augustus 1928, een echte Gooier, geboren in Bussum. Zakt voor zijn middelbare schoolexamen, werkt eerst voor de Franse Spoorwegen, daarna voor kranten en een reclamebureau. Maar tennis en muziek zijn z'n grote liefdes. Als regionale toptennisser haalt hij nog de finale van de NK Oudere Jeugd en hij vindt zijn gedroomde baan in de platenwereld.

Via die muziekbaan bij Phonogram komt hij bij de AVRO in beeld als presentator van een zondags radioprogramma: *Muziekmozaïek*. Met zijn wat zalvende stemgeluid houdt hij het daar 37 jaar met *easy listening* uit. Toch wordt hij vooral bekend als presentator van de eerste vaderlandse talkshow: *Voor de vuist weg*. Zo genoemd omdat Duys niet van repeteren houdt. Beeldmerk is de altijd aanwezige goudvissenkomp. Er komen internationale musici langs: Ringo Starr, Adamo en Charles Aznavour. Verder brengt Duys ook graag dieren in zijn show. Liefst zo exotisch mogelijk: daarvoor zorgt directeur Aleid Rensen van het Noorderdierenpark. Hij haalt regelmatig ook het nieuws in zijn programma, door staand het Wilhelmus te gaan zingen of door boude uitspraken. En tussendoor nog altijd dat radioprogramma, tennisverslag bij het Melkhuisje-toernooi, commentaar bij het *Songfestival*. Plus bijverdiensten als directeur van zijn eigen platenlabel Relax.

Als zijn gezondheid verslechtert moet hij net voor de eeuwwisseling stoppen. Een paar weken voor zijn dood in 2011 zet *De wereld draait door* Duys in het zonnetje. De 1000e aflevering van het programma wordt de 'Duysendste' genoemd - alles draait nog eenmaal om Willem. Terecht, want hij was de uitvinder van de programmasoort talkshow die anno nu al jaren de Nederlandse tv overspoelt. Dan verdient je eigenlijk meer dan zo'n parkeerplaats met een bordje waarop je alleen als Gouden Harp-winnaar uit 1979 wordt herdacht.

**Straatnamen
in de omroep**

Joost Huijsing is journalist en was jarenlang verbonden aan *Vroege Vogels*

Joost Huijsing

< Flothuis (l) en Jan de Bont (r) tijdens het draaien van *Passing by*

BeeldAnoniem.nl

Trino Flothuis

“Waarom draag je dat overhemd?”

Na *Hoepla* (zie *Recorder 6*, april 2025) had *Haagse Post*-journalist Trino Flothuis de smaak te pakken van het televisiewerk. Het liefst deed hij dat buiten de studio. En met een voor de ander én de kijker vaak verwarrende manier van interviewen. Totdat hij, kort voor zijn dood, letterlijk stilviel.

door Phil van Tongeren

Op maandagavond 8 april 1968 is bij de VPRO een korte documentaire te zien: *De bezetene*, over jazzdrummer Han Bennink. Achter de camera: Jan de Bont. Soms in beeld maar liever daarbuiten: interviewer Trino Flothuis. De Bont legt de intense lichaamstaal van de in trance verkerende slagwerker vast in almaar extremer wordende close-ups. Het is de losse fly on the wall-stijl uit de school van de Amerikaanse direct cinema. In een persbericht stelt Flothuis plechtig: “In deze documentaire is iedere vorm van gesproken commentaar of andere, volgens de makers overbodige franje bewust weggelaten. (...) Dat daarbij uiterst banale als indrukwekkende, humoristische als dramatische fragmenten elkaar afwisselen, hoeft niemand te verwonderen die oog heeft voor de realiteit.”

Jumping in there

In 2023 spreek ik Jan de Bont via Zoom. De al decennia in Los Angeles residerende director of photography en regisseur van blockbusters als *Die Hard* en *Speed*, zou na *De bezetene* vaker met Flothuis op pad gaan, zoals voor het volgens dezelfde opzet gemaakte *Passing by*, een portret van autocoureur Ben Pon. De Bont herinnert zich een aanvankelijk verlegen, terughou-

dende Flothuis. “Ik zei dan: Kom op Trino, dit is je moment. En toen begon hij, maar dan alsof hij al een halfuur met iemand aan de praat was. Dat werd daarna zijn werkwijze: *just jumping in there*. Dan vroeg hij botweg: Waarom doe je dit? Waarom draag je dat overhemd? Of hij ging ineens achter de camera staan en stelde daar een vraag. Ben en Han wisten eigenlijk niet hoe ze daarop moesten reageren. Op een bepaalde manier was hij juist uit op zulke reacties. Zijn onzekerheid, die ongemakkelijke pauzes, waren zeker een bijdrage aan het geheel.”

Passing by wordt op zondagavond 8 december 1968 uitgezonden. Geen groter contrast dan tussen de introverte, kwetsbare Bennink en de onbekommerde levensgenieter Pon, gefortuneerde zoon van een auto-importeur. De Bont is in zijn element op de Nürburgring en het circuit van Zandvoort, waar hij de hectiek rond de pits losjes registreert: Pons vingers die zich krommen in zijn zwarte handschoenen, gebekvecht met een monteur.

Passing by maakt een gepolijstere en tegelijk conventionele indruk dan *De bezetene*. De Bont noemt het liever ‘meer gefocust’. Regisseur en gelegenheidsrecensent Wim Verstappen prijst in het *Algemeen Handelsblad* Flothuis’ afkeer van filmmakers die hun ‘persoonlijke problematiek’ op de voorgrond stellen in plaats van zich in anderen te verdiepen. Toch komt volgens Verstappen De Bont de meeste eer toe. Het portret is minder ‘scherp getekend’ dan dat van de personen die Flothuis in zijn stukken voor de *Haagse Post* tot onderwerp maakt. De journalistiek verliest het in zijn ogen van de filmerij.

Mexico

In de *Haagse Post* heeft Flothuis, zelf een verdienstelijk amateurrenner, het monopolie op de wielerslaggeving. Zijn deelname aan de sportjournalistieke equipe die in oktober 1968 voor de NTS afreist naar Mexico om verslag te doen van Olympische Zomerspelen, wekt dan ook geen bevreemding. Overigens zijn de verwachtingen omtrent de vaderlandse prestaties verre van hooggespannen. In een commentaar op een reeks blunders voor en tijdens de Spelen constateert *De Nieuwe Limburger* eufemistisch: “Nederland blijkt, zoals bij voorgaande spelen ook al aan het licht kwam, toch nog niet over de waterdichte mogelijkheden te beschikken om zichzelf moeilijkheden te besparen.” Een van die ‘moeilijkheden’ komt op het bordje van Flothuis terecht wanneer het ook binnen de afdeling wielrennen rommelt. Sjeng Collard, een van

“Soms in beeld, maar liever daarbuiten”

Uit *Passing by*. Flothuis vraagt coureur Heezeman over Pons.

Heezeman: “Ik weet niet wat ik er verder op moet zeggen.”

Flothuis: “Nou, je zou iets over zijn rijstijl ofzo kunnen zeggen. Of zijn aanpak.”

Beeld & Geluid

de twee soigneurs (verzorgers) van de wielploeg, mag zijn koffers pakken nadat hij enkele door de hitte bevangen wielrenners vitamine-injecties heeft gegeven, terwijl zijn bevoegdheid niet verder strekt dan het verschaffen van vitaminepillen.

In zijn gesprek met Chef de mission Dokkum zien we een heel andere Flothuis aan het werk dan die van *Hoepla*. De vrijblijvendheid en al dan niet gespeelde naïviteit zijn verdwenen. Flothuis wil het naadje van de kous weten. Waarom zijn beide communiqués die aan de zaak zijn gewijd zo vaag? Heeft de medische begeleiding niet gewoon gefaald? Een Flothuis die voor de camera doorpakt, zien we ook terug in het interview met twee aangeslagen heren chef d'équipe Zwartevoorte en bondscoach Middellink, die in de nasleep van de heisa rond Collard beiden hun vertrek uit de wielwereld aankondigen. Mexico vormt al met al een opvallend intermezzo in Flothuis' televisiecarrière. Meer *Haagse Post* dan *Hoepla*.

Correcte Jezus

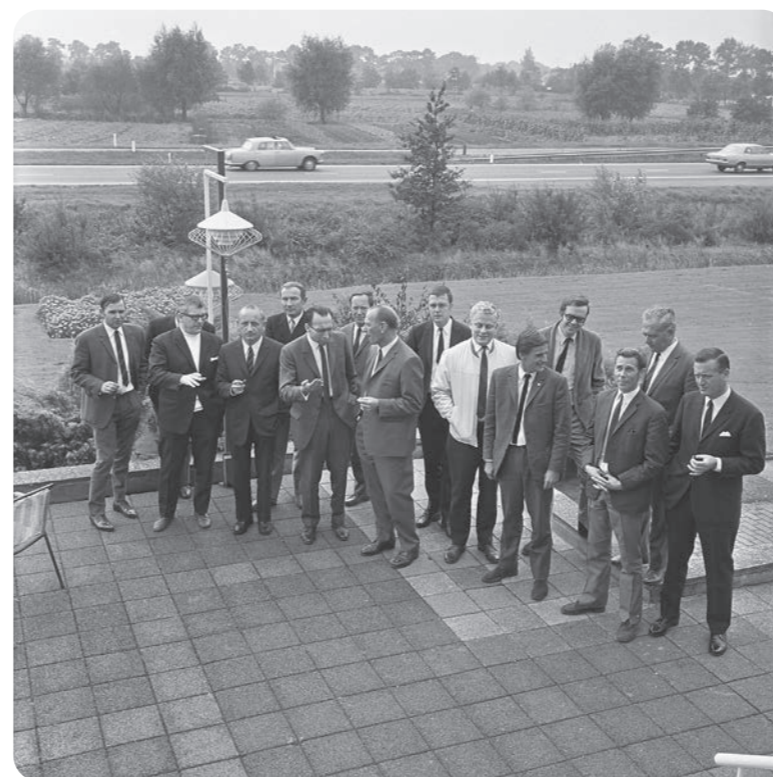
Regisseur Jan Kees de Rooy maakte in de jaren 70 naam met legendarische tv-programma's als *De ombudsman* en *Van onderen!* Later kwamen daar voor de IKON geëngageerde documentaires bij, onder meer over Chili vóór de coup van Pinochet. Sinds een jaar of veertig woont hij in Latijns-Amerika, waar hij tal van educatieve projecten begeleidde. Maar in 1968 is hij een 25-jarige nieuwkomer in de tv-wereld die de regie overneemt van kunstprogramma *Uit Bellevue* en dat, samen met dichter en journalist Hans Sleutelaar, producente Frieda van Mondfrans en Flothuis omvormt tot een, in De Rooy's eigen woorden, 'anti-show rond de randverschijnselen van de kunst'. Vanaf begin 1969 neemt Sonja Barend de studiopresentatie voor haar rekening; Flothuis en De Bont zijn dan al een tijdje voor het programma aan de slag in wat je de buitendienst zou kunnen noemen. De Rooy licht in 2023 per e-mail toe: "Samen met Jan de Bont filmde ik met Trino elke maand enkele onderwerpen voor het programma. Minidocumentaires van slechts enkele minuten lang. Trino was sterk in de gefilmde interviews, waar hij de tijd en de ruimte had zijn geïnterviewde te leren kennen en te portretteren op zijn zo heel eigen wijze. Dat was ook de precieze reden dat ik hem had gevraagd mee te werken aan het programma."

Vlak voor kerst 1968 gaat Flothuis langs bij een winkel in crucifixen en kerststalletjes. "Wijst u eens een correcte Jezus aan." Bezoekers van een galapremière in de Haagse Schouwburg krijgen geen vragen over de kwaliteit van het stuk voorgelegd, maar over de juiste kleding voor zo'n gelegenheid. Sidney van den Bergh, directeur van Unilever, leidt de verslaggever rond in zijn huis vol meesterwerken. Nadat hij Flothuis een en ander heeft uitgelegd over de spotjes in het plafond, maakt 'volgens een Frans patent', vraagt deze: "Wat vindt u van de kunst van het eten?" Kort gezegd: de voortzetting van *Hoepla* met andere midde-

Beeld & Geluid

Uit *De Tijd* van 31 juli '68: "Een ploeg van tien Nederlandse en zes Belgische televisie-commentatoren zal voor NTS en BRT gezamenlijk de televisieverslagen van de Olympische Zomerspelen in Mexico verzorgen. Voor Nederland zijn dat chef d'équipe Bob Spaak (atletiek), Jean Smits (zwemmen en waterpolo), Aad van Leeuwen (roeien en paardensport), Frans Henrichs (krachtsporten), Koen Verhoeff (voetbal en boksen), Henk Terlingen (zaalsporten), Cor Braasem (zwemmen, waterpolo), Jan Kamlag (zaalsporten, atletiek), Trino Flothuis (wielrennen) en Ed van Opzeeland (basketbal)."

Beeld & Geluid

"Mexico vormt een opvallend intermezzo"

Flothuis (op de foto boven: uiterst links, foto onder: in het midden) met zijn collega sportverslaggevers bij de zomerspelen in Mexico.

In november 1968 zit Flothuis voor de verandering wél in de studio. Tegenover hem schrijver W.F. Hermans, met wie hij de toestand van Nederland doorneemt aan de hand van onderwerpen als Van het Reve, Harry Mulisch, Nieuw Links en D66. Flothuis lijkt zijn hooggeëerde gast vooral behulpzaam te willen zijn in het aanreiken van diens stokpaardjes. In april 1969 observeert *Parool*-journalist John Wories Flothuis tijdens een opnamedag in de studio: "De hele repetitiedag loopt

hij lang en verveeld door studio Bellevue. Praat weinig en werkt, als het nodig is, vlug en efficiënt. Rookt en drinkt. Soms melk. De grote kracht van Trino Flothuis ligt zeker niet in de studio."

De Rooy's ervaringen met Flothuis komen gedeels overeen met die van Jan de Bont. "Hoe vaak kwamen we niet bij een geïnterviewde thuis, die dan aan Trino vroeg wat hij wilde weten. Het antwoord was dan meestal een wat kleine glimlach,

die op verlegenheid leek, en een zinnetje als 'Nou, ik weet het ook nog niet goed...' gevolgd door een pijnlijke stilte. Het resultaat was vaak dat iemand maar begon te praten, waarop Trino inhaakte met zijn vragen, de geïnterviewde aanmoedigend met kleine animerende hoofdknikjes. Zodoende was het vaak de geïnterviewde zelf die graag 'alles opbiechtte'."

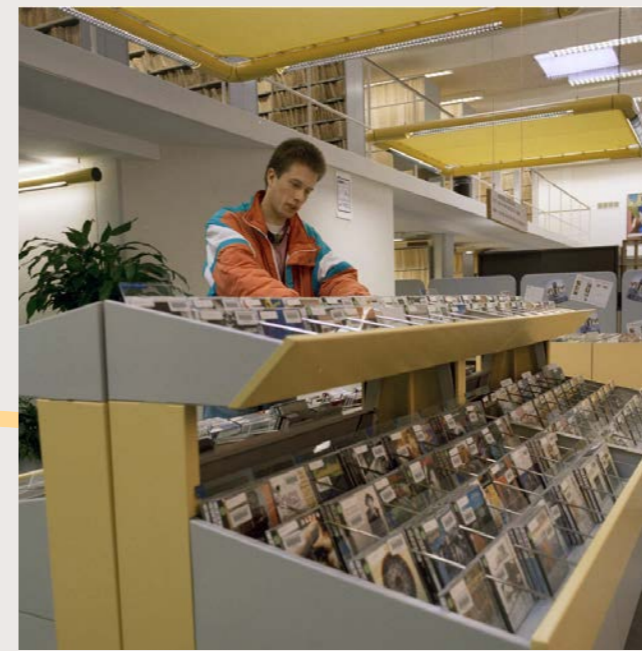
Niet zo interessant

Vijf jaar na Flothuis' overlijden zegt Ad 's-Gravesande, eindredacteur van VPRO's *Het gat van Nederland*, in een interview met *Tubantia*: "De dingen die Trino Flothuis in *Hoepla* deed, dat waren duidelijke voorlopers. Als Trino nog leefde, had hij zeker ook in *Het gat* gezeten."

Zou het? Berucht is het verhaal over de keer dat Flothuis voor de *Haagse Post* Mies Bouwman zou interviewen. Toenmalig *HP*-collega Theun de Winter vertelt het in 2024 zo: "Trino bleef stil. Stelde geen vragen. Mies stelde voor dat ze het over haar werk zouden kunnen hebben. Vond-ie niet zo interessant. Toen zijn hij en de fotograaf onverrichterzake weer vertrokken."

Trino Flothuis, dertig jaar oud, had er geen zin meer in. Niet in de journalistiek en, zoals korte tijd later bleek, niet meer in het leven. De precieze omstandigheden waaronder hij de dood vond blijven duister. Maar met zijn sprong uit een raam van de Jelgersmakliniek, waar hij zich enkele weken eerder vrijwillig had laten opnemen, zette hij op 16 juli 1969 door elk mogelijk toekomstscenario definitief een streep.

Phil van Tongeren is filmjournalist en connaisseur van de fantastische film. Hij was oprichter van genrefilmtijdschrift *Schokkend Nieuws* en meer dan drie decennia programmeur van het Imagine Fantastic Film Festival.

Beeld & Geluid

Het interieur van het Audiocentrum in 1989

ER ZIT MUZIEK IN

Binnenkort wordt in Hilversum een tweede vestiging van Beeld & Geluid geopend: een nieuwe plek voor de omroepmuziekcollectie. Deze recente ontwikkeling vraagt om een historische inbedding.

door Arno Weltens

Het leegstaande pand aan de Kerkbrink, een voormalig filiaal van BCC, dient na een verbouwing en inrichting de deuren te openen om de niet-toegankelijke omroepmuziekcollectie toegankelijk te maken voor een breder publiek. Deze plannen passen in het kader van Beeld & Geluid om de ooit in Rotterdam en Den Haag opgeslagen verzameling te combineren met het cultureel erfgoed uit de hoofdvestiging. Als gevolg hiervan ontstaat een enorme collectie aan unieke geluidsdragers; het allergrootste fysieke muziekarchief van Europa. Dat archief maakt de ontwikkeling van de muziek zicht- en hoorbaar via 2.400 wasrollen, 25.000 muziekcassettes, 30.000 magneetbanden, 76.000 78-toeren platen (deels van bakeliet), 185.000 singles, 700.000 langspeelplaten en 1 miljoen cd's. Naast handelsplaten en achtergrondmuziek (muzak) vormt een verzameling geluidseffecten tevens een bescheiden onderdeel.

Het gehuurde pand bestaat uit twee verdiepingen. Op de begane grond komt ruimte voor het publieks- en erfgoeddepot. Bezoekers kunnen in de nabije

toekomst aan de muziekbar platen en cd's beluisteren. Het erfgoeddepot is bedoeld voor de berging van uniek materiaal. De inhoud hiervan is gedigitaliseerd, waardoor de originele platen vanuit conserverings-oogpunt met rust gelaten worden. De klimaatinstallatie zorgt voor constante temperatuur tussen 18 en 22 graden en de luchtvochtigheid blijft permanent op 50 procent.

Opmerkelijke voorgeschiedenis

Het ontstaan van de gemeenschappelijke platencollectie van de publieke omroep vond zijn oorsprong in de roerige jaren vlak na de Tweede Wereldoorlog. Het plan om tot een nationale omroep te komen, zoals in het buitenland, kwam niet van de grond. Een van de compromissen was de oprichting van de Nederlandse Radio Unie (NRU) in 1947. Dit samenwerkingsverband van de omroepverenigingen betekende onder andere het samenvoegen van de eigen platencollecties en bladmuziek. Het zou tot 1966 duren voordat het Muziekpaviljoen op het Omroepkwartier, het huidige Media Park, zou worden gerealiseerd. Architect Piet

Elling kreeg de opdracht om het gebouw, gelegen aan de Insulindelaan, te ontwerpen. De bouw startte in 1962 en kostte inclusief technische voorzieningen destijds circa 3.700.000 euro! Elling ontwierp een complex bestaande uit een eenlaags entreegebouw met twee haaks gesitueerde vleugels. Deze zijbeuken, deels ondergronds, telden drie bouwlagen. In het souterrain kwamen de radiostudio's.

Fonothek

De collectie vinylplaten, eerder discotheek genoemd, werd ondergebracht in de zogeheten Fonothek. De omvangrijke collectie stond in rekken op de begane grond en entresol niet alfabetisch, maar genummerd opgeslagen. Uit conserverings-oogpunt werd de plaat in een stofhoes en de hoes apart opgeslagen net zoals tegenwoordig. Aanvankelijk geschiedde de registratie handmatig; pas eind jaren 70 werd de computer geïntroduceerd. Aan de raanzijde stonden de bureaus van de NRU-medewerkers. Personeel van de omroepverenigingen kon via de uitleenbalie de collectiecatalogus raadplegen. Vervolgens werden de platen uitgeleend aan programmamakers van de omroep om in de lageregelegen studio's af te draaien.

Audiocentrum

Eind jaren 80 vorige eeuw werd de naam Muziekpaviljoen gewijzigd in Audiocentrum. Het gebouw van Elling kreeg rond 2011 een herbestemming. Intussen was op het Media Park vlakbij de ingang de nieuwbouw verzezen van het Nederlands Instituut

voor Beeld en Geluid. Het opvallende ontwerp van architectenbureau Neutelings Riedijk voorzag onder andere in vijf onder het maaiveld liggende geklimatiseerde depotruimten. Op bouwlaag -2 en -5 werden de uitgebreide collectie platen, cd's als ook eigen opnamen van de omroep gehuisvest. Inmiddels was de collectie bladmuziek afgescheiden en had een eigen plek gekregen bij het Muziekcentrum van de Omroep (MCO). Zou ondanks of dankzij de aangekondigde bezuinigingen van het kabinet-Schoof bij de publieke omroep deze loot weer terugkeren naar de moederschoot?

In 2003 werd Fonos door Beeld & Geluid geïntroduceerd. Dit was een online muziekcatalogus gedigitaliseerd materiaal van Nederlandse muziek. Deze databank herbergde ruim 17.000 plaatopnamen van vaderlandse artiesten. In 2012 kwam een samenwerkingsverband tot stand met de bibliotheek van Rotterdam. Hierdoor werd onder andere een aantal taken van Fonos (o.a. verwerving) overgedragen. In een later stadium kwam deze werkzaamheid overigens weer terug naar Hilversum. Via Muziekweb konden particulieren bij de Rotterdamse bibliotheek aanvragen indienen. Dat bood bibliotheekleden de mogelijkheid om naast bestaande streamingdiensten als Spotify, Deezer of Napster online muziek af te luisteren van een betere kwaliteit. In hoeverre de toekomstige faciliteit in het centrum van Hilversum een succes wordt, moet de toekomst uitwijzen. Om met wijlen Han Peekel te spreken: 'Wordt vervolgd'.

30 jaar

Hart van Nederland

Nieuws van de straat en witte petten

De komst van *Hart van Nederland*, in augustus dertig jaar geleden, zorgde voor een verandering in de televisiejournalistiek. We blikken terug naar hoe het allemaal begon, met hoofdredacteur Jean Mentens en presentatrice Milika Peterzon.

door Jack de Vries

Gallyon van Vessem (l) en Milika Peterzon (r) werden in 1995 de vaste gezichten van het nieuwe nieuwsprogramma

“We wilden een ander nieuwsprogramma maken. Niet van bovenaf, maar de verhalen van de mensen die het nieuws zelf meemaken,” kijkt Jean Mentens terug. De journalist stond aan de wieg van het televisieprogramma dat het anders wilde doen dan zijn concurrenten.

De kiem van *Hart van Nederland* wordt gelegd bij de oprichting van SBS in 1995. De opdracht komt van zenderbaas Fons van Westerloo: maak een nieuwsprogramma dat anders is dan alles wat er al is. Journalisten en televisiemakers Jean Mentens, Mark Feller en Imke Roos steken de koppen bij elkaar. “Er was geen geld voor buitenlands nieuws,” zegt Mentens, die de eerste hoofdredacteur werd. “Dus we besloten: we gaan Nederland in. Maar dan wél op een manier zoals dat nog niet bestond.”

Wat dat betekent? “Terug naar de basis. Journalistiek met de voeten in de klei. Niet praten óver mensen, maar mét mensen.” Met zijn ervaring in het buitenland weet Mentens dat journalistiek ook anders kan: dichter op de samenleving, minder afstandelijk, minder elitair. “Het *NOS Journaal* was toonaangevend, maar we vonden het te institutioneel. Wij wilden de kijker op gelijke hoogte benaderen.”

De stem van de gewone man

Zo komt er een programma op de buis vanuit een ander perspectief dan de kijker gewend is. “Voor het eerst kreeg de gewone burger een podium in een dagelijks nieuwsprogramma,” zegt Mentens. “We spraken niet met de wethouder, maar met de bewoner in het beschimmelde huis. Niet met de politiechef, maar met de buurvrouw die zich onveilig voelt. Dat was best wel revolutionair in 1995.”

Milika Peterzon is samen met Gallyon van Vessem presentator van het eerste uur. Ze was ooit omroepster bij de Tros - inclusief bloemstuk naast zich - maar had de televisiewereld eigenlijk al vaarwel gezegd. Ze is inmiddels eigenaar van haar eigen reclamebureau, maar slaat toch aan op de advertentie. Omdat ze denkt dat het een eenmalige klus betreft.

“Ik kreeg een uitnodiging voor een screentest, ergens

in een vaag studiootje. Ik las een tekst voor en vroeg waar het eigenlijk voor was. ‘Een dagelijks nieuwsprogramma bij een nieuwe zender’, zeiden ze. Ik zei meteen: ik heb daar helemaal geen tijd voor. Toch wilden ze graag met me praten. Uiteindelijk zat ik tegenover Fons van Westerloo, die me overhaalde.”

Al snel beginnen de repetities met collega Gallyon. “We zaten in een kamertje vol houten dozen die als camera dienden – het leek wel een poppenkast! We kregen enorme lachbuien en Jean Mentens keek ons hoofdschuddend aan. Zo startte het avontuur. In augustus 1995 ging de eerste uitzending de lucht in. Heel bijzonder om dat mee te maken.”

“Wij wilden de kijker op gelijke hoogte benaderen”

Peterzon herinnert zich hoe snel het programma resoneert bij de kijker. “De dag na een uitzending werd ik op straat aangesproken: ‘Dat heb ik ook meegemaakt!’ Mensen voelden zich gehoord. Dat is de kracht van het programma geweest.”

Studio in een bezemkast

De sfeer op de redactie in die eerste zomer is uniek. “Het was pionieren, maar er zat zoveel energie in,” gaat Peterzon verder. “We zaten in een studiootje zo groot als een bezemkast. Als de cameraman een shot wilde maken, moest hij achteruit de gang in lopen. En soms viel er gewoon een stukje decor naar beneden tijdens de uitzending.”

Mentens kijkt met trots terug op die beginjaren. “We hadden een redactie vol slimme, opgeleide jonge mensen. Ze hadden allemaal journalistiek gestudeerd en vaak nog iets erbij. En belangrijker: ze wilden iets maken wat ertoe deed. Ze lieten zich ook echt vertellen hoe het moest, stonden open voor een nieuwe aanpak.”

Ook de vorm die *Hart van Nederland* kiest, blijkt vernieuwend. “We bedachten een strak format,” zegt Mentens. “Dat had ik afgekeken van Amerikaanse zenders: hard nieuws aan het begin, dan een menselijke reportage, iets luchtigs en tot slot een uitsmijter.” Peterzon: “Dat gaf kijkers houvast. Je wist wat je kon verwachten, ook al verraste de inhoud telkens weer.”

Achter de schermen bij *Hart van Nederland*, sinds 2024 in een nieuw decor van Ronald van den Bersselaar

Talpa Network

“De tiplijn was een gouden greep”

De tiplijn en de witte pet

Een andere vernieuwing is de tiplijn. “Dat was echt een gouden greep van Jean,” zegt Peterzon. “Mensen konden zelf verhalen aandragen. En dat deden ze ook massaal. Je voelde dat we samen met de kijker het nieuws maakten.”

Mentens introduceert ook de ‘witte petten versus zwarte petten’-benadering. “We gaven de witte pet – de burger – een stem. De zwarte pet stond voor overheid, bureaucratie, instanties. Daar was wantrouwen tegen, en terecht. Wij boden wel altijd ruimte aan het tegengeluid.”

Die tegenstelling is leidend in de selectie van verhalen, maar altijd met journalistieke integriteit, stelt Mentens. “In het begin kregen we veel kritiek te verduren. Sommige critici noemden het sensatiejournalistiek, maar ik heb me daar altijd fel tegen verzet. We werkten juist keihard aan ethiek, hoor en wederhoor, en zorgvuldige beeldvorming.”

Kritiek en strijd

Het wordt bijna een dagtaak om de critici een weerwoord te bieden, herinnert Mentens zich. “We gingen het debat aan. We schreven opinië artikelen, gaven interviews.”

Het beeld kantelt snel. “De erkenning kwam in de vorm van lovende columns en groeiende kijkcijfers,” vertelt Mentens. “Na een jaar, anderhalf jaar werd duidelijk: dit blijft. En het werd ook binnen de journalistiek serieus genomen.” Peterzon: “Op een gegeven moment ging de

NOS ook steeds meer menselijk nieuws brengen. Dan weet je: ze kijken naar je.”

Voor Peterzon wordt *Hart* een programma waarin ze de ruimte krijgt om te groeien. “Je was meer dan een voorlezer of een gezicht. Er was ruimte om mee te denken en de inhoud te bepalen. Ik was de eerste die staand ging presenteren, bijvoorbeeld. Dat komt namelijk krachtiger over. En ik was ook altijd scherp op het taalgebruik. Geen ‘beesten’, maar ‘dieren.’”

Ze besteedt veel aandacht aan de presentatieteksten: “Altijd checken of iets echt in Noord-Holland ligt. Dat hoort bij je vak. Ook bemoeiden we ons met de inhoud, als we dat nodig vonden. Ik weigerde ooit een onderwerp te presenteren omdat het ging over Van Traa die was verongelukt. Ik wist niet of zijn vrouw het al wist, en ik wilde niet dat ze het via ons zou zien. Dat is journalistieke empathie.”

Met de onlangs overleden Cilly Dartell vormt ze jarenlang een hecht presentatieduo. “We waren op elkaar ingespeeld, vanaf de eerste dag. Ik hoorde aan de ademhaling van Cilly of ik moest invallen, bijvoorbeeld. Ik mis haar nog elke dag.”

Pionieren en doorgroeien

Hart van Nederland groeit uit tot een kweekvijver voor journalistiek talent. “Heel veel mensen zijn later overgestapt naar andere omroepen,” zegt Mentens. “Marieke de Vries, Rudy Bouwman en veel andere collega’s, ze hebben het vak mede bij

ons geleerd. En dat maakt me trots.” Peterzon ziet hetzelfde. “We waren allemaal bevlogen. Iedereen geloofde in het programma. Het is de leukste redactie waar ik ooit heb gewerkt.”

Soms heeft een verhaal meer impact dan verwacht. “Het verhaal over de paarden in Marrum kwam van mij vandaan,” zegt Peterzon. “De dieren stonden op een kwelder, omsingeld door het stijgende water en ze dreigden te verdrinken. Ze

wilden die met pontons evacueren. Ik heb dat onderwerp doorgedrukt. Twee dagen later zat het bij CNN en werd het wereldnieuws. Dat zijn momenten waarop je weet: we doen ertoe.”

Mentens is inmiddels 72 en woont deels in Italië, deels op Curaçao. “Ik kijk daardoor niet vaak meer,” zegt hij. “Het programma leeft zijn eigen leven. De jonge generatie moet het invullen.” Toch blijft de essentie van het programma voor hem altijd overeind. “Journalisten draaien vaak mee in de waan van de dag. *Hart van Nederland* is opgezet als een tegengeluid. Daal af en kijk wat er speelt in de samenleving. Geef de mensen een stem.”

Ook Milika Peterzon kijkt met liefde terug op die tijd. “Ik ben trots dat ik er deel van uitmaakte. En ik zou het zo weer doen.”

Hart van Nederland anno 2025: trouw aan het DNA, klaar voor de toekomst

In dertig jaar tijd is *Hart van Nederland* uitgegroeid van een rebelse nieuwkomer tot een volwaardig 24-uurs nieuwsmerk. “We zijn allang niet meer alleen dat televisieprogramma van half elf,” zegt hoofdredacteur Marc Veeningen. “We zijn actief op meerdere platforms, de hele dag door, en dat doen we met een duidelijke koers.”

De essentie van het programma is in drie decennia opmerkelijk consistent gebleven. “Nieuws van onderaf, met de gewone Nederlander centraal – dat uitgangspunt is nog steeds heilig,” aldus Veeningen.

Toch is de journalistieke omgeving ingrijpend veranderd en *Hart van Nederland* beweegt onder leiding van Veeningen mee in het nieuwe landschap. De concurrentie komt

Marc Veeningen, hoofdredacteur *Hart van Nederland*

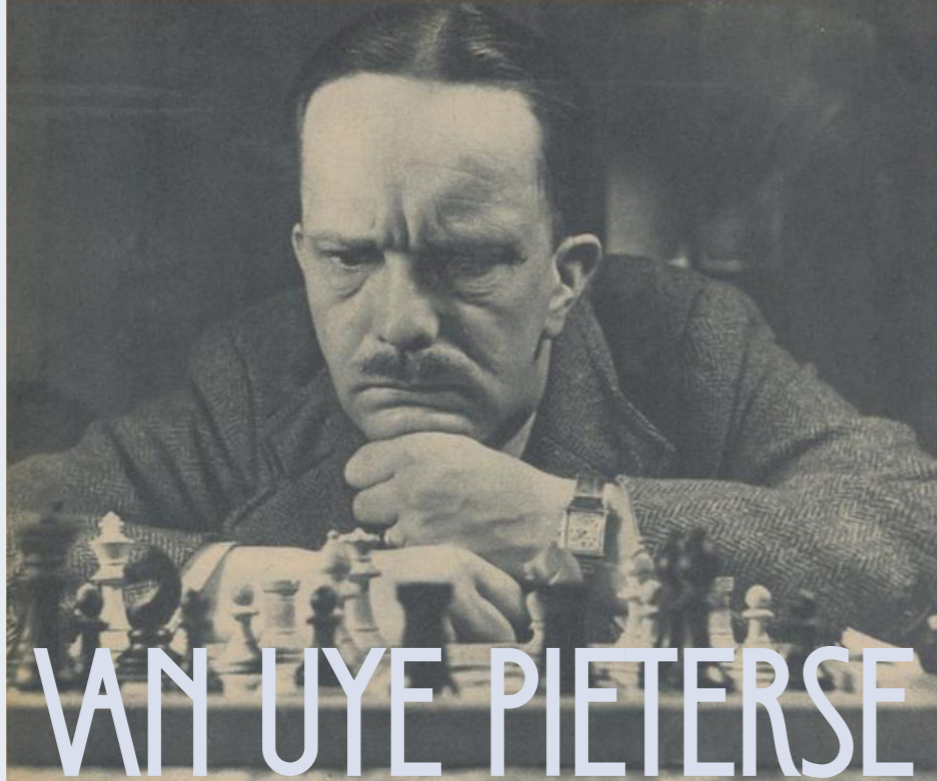
Talpa Network

niet alleen meer van de NOS of RTL, maar ook van tientallen online nieuwskanalen en social media. “*Hart van Nederland* houdt stand door te blijven vernieuwen: meer live, meer digitale content, en een sterke ochtendeditie die inmiddels moeiteloos meedraait met de cijfers van de concurrenten.”

Ook de tiplijn bestaat nog steeds. “We krijgen er nog dagelijks verhalen uit. Het is een directe lijn met de samenleving en dus onmisbaar,” zegt Veeningen. “Net als vroeger gaat het bij ons om herkenning: nieuws dat over jouw leven kan gaan.”

De hoofdredacteur ziet de toekomst rooskleurig in: “Maar wel op voorwaarde dat we blijven meebewegen. Het medialandschap blijft in rap tempo veranderen.”

Eind augustus wordt het jubileum gevierd. “Een moment om trots op te zijn,” zegt Veeningen. “Maar ook een moment om vooruit te kijken.”

Nationaal Archief

EDDY VAN UYE PIETERSE

liet hanen kakelen voor de NCRV

NCRV-omroeper van het eerste uur Edmond ('Eddy') van Uye Pieterse was een enigmatische man. Over de aanloop naar zijn radiowerk is weinig of niets bekend en tijdens de Duitse bezetting werkte hij voor de genazificeerde Nederlandsche Omroep, maar zat hij ook in het verzet. In het eerste deel van dit tweeluik (*Recorder 6*) zijn we ingegaan op de oorlogsjaren en de zuivering die erop volgde. In dit tweede deel over het bewogen omroeperven van 'VUP' staat de periode tot aan de Tweede Wereldoorlog centraal.

Foto uit een artikel over de hobby's van VUP in *Het Noorden in woord en beeld*

door Bas Nieuwenhuijsen

“Goedenavond dames en heren, hier is Hilversum, de NCRV. Wij komen uw aandacht vragen voor een concert, gegeven door het NCRV-orkest onder leiding van Piet van den Hurk.” Het zijn de eerste woorden die omroeper Van Uije (de oorspronkelijke spelling, later gebruikte hij zelf Uye) Pieterse spreekt in de voorlichtingsfilm *Hoe het reilt en zeilt* uit 1937, die de NCRV draaide op ledenavonden. Van Uye Pieterse is dan al jaren een begrip in de Nederlandse huiskamers (althans als de bewoners naar de NCRV luisterden). Hij was op 20 mei 1929 bij de christelijke omroep in dienst gekomen als assistent-omroeper.

Maar wie was Van Uye Pieterse eigenlijk? VUP kwam uit een Zeeuwse, protestants-christelijke familie, die moet hebben behoord tot de gegoede burgerij. Zijn grootvader Theunis van Uije Pieterse was

decennialang niet alleen notaris in Vlissingen, maar ook een halve eeuw lid van de gemeenteraad, 37 jaar wethouder en jaren lid van de Provinciale Staten van Zeeland. Zijn zoon, VUPs vader Theunis Jacobus Johannes, was jurist en werkte enkele jaren als advocaat en procureur in Den Haag voordat hij diplomaat werd. Zijn zus, VUPs tante Maria Jacoba Levina, trouwde met Edmond Gustave Winckel, een beroepsmilitair die de rang van generaal-majoor bereikte. Een milieu van notabelen dus.

Jeugd

Eddy werd geboren op 30 september 1899 in Constantinopel, zoals de Turkse stad Istanbul toen nog werd genoemd. Zijn vader was toen de Nederlandse consul-generaal daar, later, in 1906, kreeg hij als standplaats Smyrna, het huidige Izmir, aan de Egeïsche Zeekust van Turkije. Er was al een zoon, Toni, die tien jaar eerder was geboren en die jong is overleden, toen de familie in 1906 met verlof in Nijmegen verbleef. In 1902 kwam de derde en laatste zoon erbij, Marius, die belangstelling had voor technologie en uiteindelijk directeur van een machinefabriek werd.

Waar de interesses en talenten van VUP zelf lagen, is helaas grotendeels gissen, zoals dat ook over andere aspecten van zijn jeugd geldt. Waar zat hij op school? Hoe verliep zijn opleiding? Heeft hij die ooit afgerond? Waar begon zijn werkzame leven? Het is nagenoeg onbekend, al wordt er wel iets duidelijk over zijn interesses in een krantenartikel over hem uit oktober 1940. Dat stuk was een aflevering in een serie artikelen over de hobby's van 'onze' omroepers. Van Uye Pieterse bleek graag te

schaken en hij bezat een verzameling antieke, deels oriëntaalse curiosa (onder meer kunstvoorwerpen en wapens), die hij mogelijk in Turkije bijeengebracht heeft of misschien van zijn vader heeft geërfd. Hij gaf in het artikel ook aan dat hij als jongen graag knutselde en onder meer een radiotoestel in elkaar zette. Zelf radio's maken was destijds redelijk populair onder technisch georiënteerde amateurs, die ijverig de schema's in bijvoorbeeld het blad *Radio Expres* van pionier Jan Corver nabouwd, want toestellen waren nog duur.

NCRV

Pas in 1922 is met zekerheid iets bekend over Van Uye Pieterse. In dat jaar overleed zijn vader en uit krantenberichten blijkt dat hij en zijn broer Marius bij de begrafenis in Den Haag aanwezig waren. In 1923 komen we VUP opnieuw tegen. Hij trouwt namelijk op 9 oktober dat jaar in Haarlem, waar zijn broer Marius toen woonde, met Cecilia Agatha Carolina van den Berg. Zij kwam uit Amsterdam, waar VUP in elk geval in 1922 ingeschreven stond. In het bevolkingsregister staan in de kolom 'godsdienst' achter haar naam de letters E.L., een afkorting van Evangelisch Luthers. Of VUP ook tot die geloofsgemeenschap behoorde is mij niet bekend, maar hij zou lid geweest zijn van de CHU (de Christelijk-Historische Unie, in 1980 opgegaan in het CDA), dus gelovig was hij zeker. Op de trouwakte staat vermeld dat hij "zonder beroep" is op dat moment.

Drie jaar later, op 8 november 1926, vestigde het echtpaar zich in Hilversum. Waarom ze daarheen verhuisden, is helaas niet bekend. Ook blijft het raden hoe Van Uye Pieterse bij de NCRV is gekomen. Mogelijk was er een link met het kerkgenootschap: de NCRV had haar kantoor en studio van 1925 tot 1930 in de Evangelisch Lutherse kerk aan de Bergweg. Zouden VUP en zijn vrouw daar de diensten hebben bijgewoond en zo met de NCRV in contact zijn gekomen? Hoe dan ook, op 20 mei 1929 begon hij zijn omroeploopbaan. Hij groeide al gauw uit tot een bekende stem. Een artikel in *De Standaard* van 10

Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen

VUPs vader

Nationaal Archief

VUP in in de *Omroepgids* van 1 februari 1930

Nationaal Archief

Het vooroorlogse omroepersteam van de NCRV, v.l.n.r. mevrouw Lok en de heren VUP, Tolk en De Jong.

februari 1934 geeft enig inzicht in wat hij zoal deed. Hij blijkt naast het omroepen ook verantwoordelijk te zijn geweest voor de grammofonplaten die de NCRV uitzond. En dat was lang niet altijd religieuze muziek, want toen de verslaggever hem tegenkwam, draaide hij een plaat “waarop hanen kakelen en kippen tokken, dat het een lieve lust is”. Op de muziekkeuze bestond veel kritiek, zoals Peter Bak en Wim Berkelaar in hun geschiedenis van de NCRV hebben beschreven (*Verkondiging en verstrooiing: een geschiedenis van de NCRV*, 2014). Er zou te weinig stichtelijk werk klinken, vond onder andere evangelist en NCRV-man Johannes de Heer, die VUP verweet de naam van de NCRV te grabbel te gooien. De omroepleiding was er kort over: er was gewoon te weinig kerkelijke muziek om de uitzendingen te vullen en het publiek zat daar ook niet erg op te wachten.

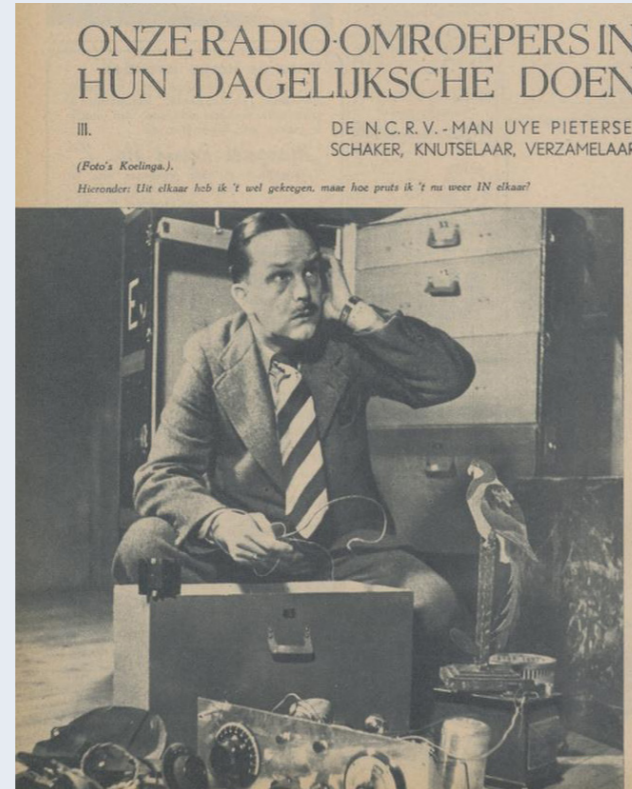
Van Uye Pieterse was inmiddels gescheiden (op 12 januari 1931) en hertrouwd (op 26 april 1933 in Hilversum).

“HIJ GING
OOK OVER DE
GRAMMO-
FOONPLATEN,
LANG NIET ALTIJD
RELIGIEUZE
MUZIEK”

NCRV eiste dat hij een regeling met zijn schuldeisers zou treffen en dat zijn vrouw haar baan zou opzeggen. Daar stond dan wel een salarisverhoging tegenover.

De Nederlandsche Omroep

In mei 1945 vielen de Duitsers Nederland binnen. De bezettingsjaren begonnen en Van Uye Pieterse bleef bij de NCRV werken tot de Duitsers besloten de oude omroepen op te heffen en samen te voegen in één genazificeerde organisatie, de Nederlandsche Omroep. Die kwam onder leiding te staan van de NSB'er Willem Herweijer. Al het personeel van de verenigingen kreeg een nieuw contract aangeboden, dat maar weinigen hebben geweigerd. Ook Van Uye Pieterse ging over naar de Nederlandsche Omroep. De oorlogsperiode, het verzetswerk en de naoorlogse zuivering van Van Uye Pieterse zijn beschreven in het vorige deel van dit tweeluik. Na een jarenlange ziekteperiode, hij

Nationaal Archief

had een longaandoening, is hij op 30 november 1951 overleden. Een deel van zijn nalatenschap, zijn boeken en een verzameling kunstvoorwerpen en antieke curiosa, liet hij na aan de gemeente Vlissingen, de stad van zijn voorvaderen. De boeken wilde de gemeente wel hebben, de rest niet, want die paste niet in de collectie van het plaatselijke museum.

VUP horen en zien?

Scan de QR-code en bekijk het fragment uit de NRCV-promotiefilm *Hoe het reilt en zeilt uit 1937* waar VUP in figureert.

Bronnen: *Delpher.nl*; Nationaal Archief; *Gooienvechthistorisch.nl*; *Verkondiging en verstrooiing: een geschiedenis van de NCRV*, Peter Bak en Wim Berkelaar 2014

Fotorubriek

door Liselotte Doeswijk

We onderbreken de serie NTS-portretten voor vier foto's uit de nalatenschap van regisseur Rudolf Spoor die vorig jaar op 23 mei overleed. Twee collega's ontfermen zich daarover; Meindert van der Meulen die tussen 1990 en 1995 de vaste schakeltechnicus van Rudolf was en Ineke Panman, die vanaf 1986 tot de laatste uitzending van Rudolf in 2002 (het Koninklijk huwelijk) zijn vaste regie-assistente was. Dat archief bevat een deel van 300 VHS-banden die hij achterliet, productieschema's, klappers en foto's, bij elkaar zo'n 800 items.

Meindert: “Er zit materiaal van het Koninklijk Huis bij, waar Rudolf de vaste regisseur was, dat kun je niet zomaar aan de straat zetten. Er is uniek materiaal, zoals opnames van Rudolf die in de Nieuwe Kerk de regie voor het Koninklijk huwelijk aan het voorbereiden is. Bijzonder is ook het grote afscheidsfeest in 2002, wat een enorme happening werd in de studio.” Meindert, die toen in de VS woonde, werd speciaal ingevlogen om Rudolf te verrassen en tegelijkertijd om dit feestprogramma te schakelen. “Dat soort pareltjes gaan naar Beeld & Geluid.”

Een paar fragmenten en foto's uit het archief zijn te zien in *Tijd voor MAX* afgelopen 23 mei, precies een jaar na het overlijden van Rudolf, waar Ineke te gast was. Bekijk het item terug via de QR-code.

Bij deze vier foto's uit het archief van Rudolf kunnen Meindert en Ineke uw hulp gebruiken. Want welke familie ontvangt Rudolf op deze foto's? De weduwe van Rudolf vertelde dat hij in de jaren 60 even voor Philips werkte: “Hij moest dan artiesten opvangen en naar hun hotel brengen en voor een bloemetje op hun kamer zorgen. Hij was diep ongelukkig. Totdat hij hoorde via Hans van Wilgenburg dat NTS regisseurs ging opleiden.” En de rest is geschiedenis.

Weet u wie dit zijn? Reageren kan naar redactie@recordermagazine.nl.

De herkende NTS'ers uit het vorige nummer en de reacties van hun voormalig collega's kunt u online vinden: recordermagazine.nl/nts-medewerkers

Historische sensatie bij een gevonden brief

Huub Wijfjes deed in opdracht van de gemeente Hilversum onderzoek naar het oorlogsverleden van Willem Vogt. Vlak voor de publicatie van dat onderzoek dook een belangrijk puzzelstuk op waar al velen, zo ook Dick Verkijk, vergeefs naar hadden gezocht.

door Huub Wijfjes

Atelier Jacob Merkelbach, Wikimedia Commons

Willem Vogt in 1939

Mensen die regelmatig speuren naar historisch materiaal kennen het gevoel dat 'historische sensatie' heet. Het ontstaat als je iets vindt dat lange tijd door niemand is gezien, maar dat je ineens in staat stelt een directe band met het verleden te krijgen en je beeld ervan verheldert. Vaak komt het niet voor. Historisch archiefonderzoek, zoals ik bijvoorbeeld afgelopen jaar deed naar het oorlogsverleden van AVRO-baas Willem Vogt, komt meestal neer op het noest doorploegen van meters archiefdozen. Je hoopt daarmee een zo accuraat en uitgebalanceerd mogelijk beeld op te kunnen bouwen van een complex historisch probleem.

Maar ineens, twee weken voordat mijn rapport over de kwestie gepresenteerd zou worden, dook via de Stichting Hilversum in de Oorlog een brief op waarnaar ik maanden gezocht had in verschillende archieven. En ik was de enige niet. Vijftig jaar geleden was Dick Verkijk er ook naar op zoek geweest voor zijn grote onderzoek naar de omroep in de oorlog. Wrang was dat Dick overleed vrijwel op de dag dat de brief toch boven water kwam. Hij mocht het dus niet meer meemaken dat de brief, die de verhouding tussen de AVRO en de Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) in het najaar van 1940 blootlegde, toch bestond. Misschien ook maar gelukkig, want de brief ondergroef zijn stelling – in zijn boek *Radio Hilversum 1940-1945* uit 1974 te vinden – dat directeur Vogt de AVRO-organisatie aan de NSB zou hebben aangeboden met het oog op 'de nieuwe tijd' voor een omroep onder NSB-leiding.

Die bewering heb ik altijd erg onaannemelijk gevonden en ik vond nu, door het onderzoek dat de gemeente Hilversum van me vroeg, de tijd om eens goed uit te zoeken hoe dat zat. Het probleem was dat

er geen verslag bestond van een overleg dat Vogt in november met twee vooraanstaande NSB'ers heeft gehad. Volgens Verkijk was juist het ontbreken van zo'n verslag bewijs dat Vogt het met de NSB op een akkoordje had willen gooien. Want van een AVRO-archivaris had hij gehoord dat die zo'n brief ooit had gezien, maar na de oorlog niet meer had kunnen vinden. Vogt had die brief natuurlijk verdonkeremaand toen hij na de oorlog moest worden gezuiverd, was de eenvoudige maar zeer suggestieve conclusie van Verkijk.

Ik vond dat niet bepaald overtuigend gezien de problematische verhouding tussen de NSB en de AVRO. Daarover heb ik met Verkijk vaak gesproken maar die bleef hardnekkig vasthouden aan zijn vooroordeel, ook al pleitten veel omstandigheden op het tegendeel. Naar mijn opvatting had Vogt zich zijn hele radioleven verzet tegen partijpolitiek in de radio en in zijn

relatie met de NSB in de jaren 30 en tijdens de eerste oorlogsmaanden bleek dat hij niets zag in die partij. Die weerzin was wederzijds; in juni 1940 beschuldigde de NSB-pers Vogt er bijvoorbeeld van dat hij 'de AVRO tot één groot Joden-aquarium had gemaakt'. Ideologisch stond de NSB ook mijlenver af van wat Vogt zich bij een nationale omroep voorstelde.

Vogts streven sinds mei 1940 was daarom gericht op het buiten de deur houden van de NSB, net zoals hij voor de oorlog tegen alle partijpolitiek in de radio was geweest. De NSB zag dat ook en daarom richtte die partij in de zomer een eigen Nationale Omroep op. Maar op zo'n amateuristisch clubje zat de Duitse bezetter weer niet te wachten; hun beleid was gericht op het geleidelijk meekrijgen van de grote Nederlandse organisaties in een nieuwe, door het nationaalsocialisme gedreven orde. Bijvoorbeeld in een staatsomroep.

In het najaar kregen meer krachtige en beter opgeleide figuren het in de NSB voor het zeggen als het om radiozaken ging. NSB-secretaris Carel Huygen en hoofd Technische Zaken Willem van der Vegte zorgden voor een koerswijziging: de NSB moest de AVRO zien mee te krijgen, want die had een prachtig studiocomplex en meer dan 200 professionals in dienst om populaire programma's te maken. In november spraken Huygen en Van der Vegte met Vogt over de technische ondersteuning voor de programma's die de NSB op last van de Duitsers mocht gaan maken in twee kwartiertjes per week. Dergelijke facilitaire steun kon de AVRO wel

geven op voorwaarde dat de AVRO geen enkele verantwoordelijkheid zou dragen voor de inhoud van die programma's.

Dat bij die gelegenheid ook is gesproken over andere samenwerking is nu duidelijk geworden uit de brief die de Stichting Hilversum in de Oorlog in bezit heeft. Daarin schrijft Van der Vegte op 24 november 1940 'zeer vertrouwelijk' aan Vogt dat hij het betreurt dat Vogt niet met de NSB wil samenwerken om 'zo de kern te vormen voor een nieuwe omroep in Nederland'. Vogt had te kennen gegeven dat hij daarin juist een afbraak zag van wat hij met de AVRO had opgebouwd. Van der Vegte probeert het nog tevergeefs met vleierij: "Ik kan ten volle met u meevoelen, dat U denkt, dat het werk waaraan U zoo vlijtig gebouwd hebt, voor U verloren is, doch ik hoop, dat de loop der dingen niet zoo zal zijn." De loop der dingen was wel zo: een week na de brief maakte de bezetter officieel bekend dat alle omroepen zouden worden opgeheven om plaats te maken voor een staatsomroep onder Duitse controle. Ook de NSB zou grote invloed in die staatsomroep krijgen.

Het is jammer dat de brief pas boven water kwam toen mijn rapport al gedrukt was, maar ze bevestigde alleen maar de argumentatie die ik op grond van andere bronnen had opgebouwd. De rapportpresentatie kon gewoon doorgaan. Wel betreur ik dat zo'n belangrijke historische bron niet in een publiek forum berust. Als historicus hecht je nu eenmaal veel belang aan de controleerbaarheid van je oordelen en dat is voor de lange termijn bij een publiek archief doorgaans beter gegarandeerd, dan bij een particuliere stichting, hoe goed de intenties van de eigenaren ook zijn.

Huub Wijfjes is media-historicus en auteur van het in april bij de gemeente Hilversum verschenen rapport over Willem Vogt.

Willem Vogt, de AVRO en de Duitse bezetting

Een gecontextualiseerd historisch bronnen-onderzoek naar het handelen van AVRO-directeur Willem Vogt in de Tweede Wereldoorlog

HUUB WIJFJES

USCHI HINZMANN

ELEKTROTECHNISCH TEKENAAR BIJ DE NRU

door Klaas Doornbos
foto's Liek Bouma

Toen Uschi Hinzmann in 1968 op 23-jarige leeftijd solliciteerde bij de NRU op de vacature Elektrotechnisch tekenaar, hoorde ze lange tijd niks. Het was aanleiding om dan maar bij Philips binnen te stappen en te vragen of daar dan werk was. "Ik wilde graag zelfstandig zijn en zocht werk." Maar Philips lukte niet, want daar was net een vacature ingevuld. Uiteindelijk werd het toch de NRU. Het was de start van een loopbaan in de omroep techniek die uiteindelijk tot 1992 duurde.

Als 17-jarige aan de slag

De interesse voor techniek heeft ze van haar vader. "Hij was altijd aan het tekenen en actief met techniek. Hij werkte onder meer voor de BCC-radio en in de maritieme techniek. Ook was hij betrokken bij een kapokfabriek in Nigeria. Het had niet veel gescheeld of we waren permanent terechtgekomen in Afrika. Ik heb in mijn geboortestad Hamburg op een privé-instituut de opleiding voor elektrotechnisch tekenen gevolgd. Aansluitend kon ik als

17-jarige in Hamburg aan de slag bij Siemens bij de afdeling die techniek voor de marine ontwikkelde. Ik heb daar met plezier gewerkt tot ik mijn toenmalige man – die actief was in de muziek - leerde kennen en we in Nederland terechtkwamen."

Handwerk

In Nederland ging de aandacht aanvankelijk uit naar haar dochter, maar toen deze vier was en naar de kleuterschool ging, wilde Uschi Hinzmann weer aan de slag. En dat werd dus de NRU, eerst aan de Ampèrestraat. De radiotechniek was nog veelal handwerk. "In de beginjaren werden printplaten

handmatig geproduceerd, gesoldeerd en getest. Regeltafels werden vanaf nul ontworpen en bestonden uit onder meer microfoonkanalen, af luistercircuits en intercomsystemen. "We deden alles zelf. Van de print tot de documentatie. Ik werkte als technisch tekenaar nauw samen met elektrotechnische ingenieurs. Als alle denkwerk en de tekeningen klaar waren, hadden we onze eigen fabriek waar alles zelf werd gemaakt." Hinzmann laat een microfoon zien met een zogenoemde standaard aansluiting die 'niet stuk te krijgen was'. "Helemaal in eigen huis ontworpen, getekend en gemaakt. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor het vorkgesprek waarvan we de techniek helemaal zelf ontwikkelden en bouwden."

Tour de France

Begin jaren tachtig was Hinzmann nauw betrokken bij het bouwen van een reportagewagen voor de Tour de France. In drie maanden tijd werd een Citroen CX omgebouwd om verslag van de wielervedstrijd te kunnen doen. Dat verliep toen nog met behulp van een vliegtuig in de lucht als relaisstation. Satellietcommunicatie was nog niet beschikbaar. De auto deed dienst als reportagewagen met de achterbank als regietafel. Op de site van Beeld en Geluid is er nog een filmpje van te zien. Als dank voor het bedenken en leveren van alle techniek bezocht Hinzmann met collega's een etappe in de buurt van Maastricht.

Automatisering

Tekenen gebeurde aanvankelijk achter de tekentafel. "Maar in de jaren tachtig kwam de computer op. En gingen we met een CAD-CAM-systeem werken. Ik heb me

sterk gemaakt voor die systemen die voor die tijd een forse investering waren. Ik heb onder andere presentaties verzorgd voor directie en medewerkers om te laten zien hoe deze systemen ons werk veel makkelijker konden maken. De eerste computer die we kochten, een Engelse machine, kostte 150.000 Engelse ponden. Maar met een computer kon je veel sneller werken. Het was een enorme verbetering in vergelijking met de oude situatie."

Emancipatie

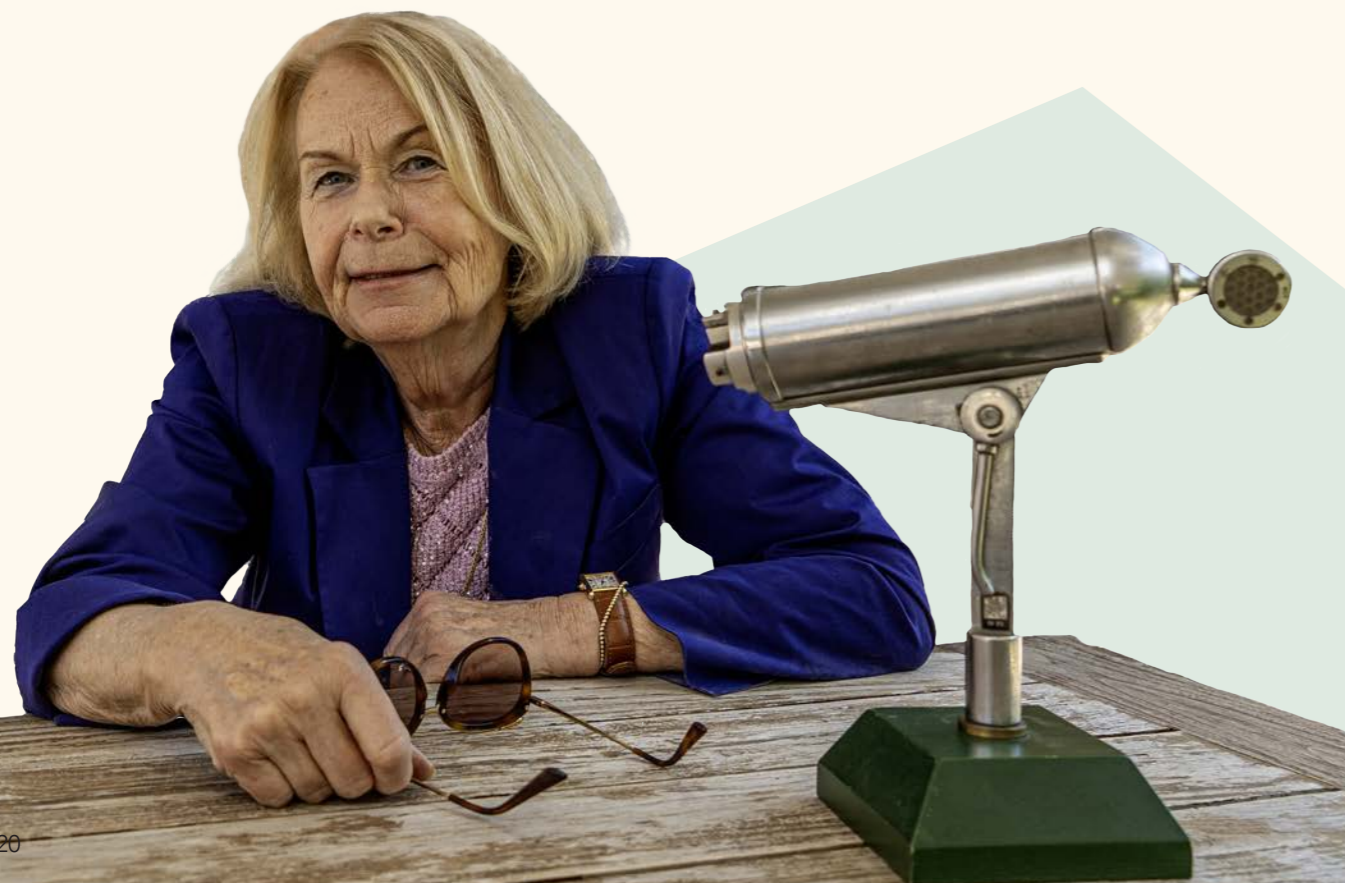
Hinzmann was als vrouw een uitzondering op de technische afdeling. "Maar ik heb met veel plezier gewerkt. Ik kan mij herinneren dat mijn adjunct-chef in het begin elke week wel even langskwam om te vragen hoe het ging. Er was kennelijk voor mij een vrouwelijke collega geweest die het na drie dagen al had opgegeven. Dat wilde hij met mij voorkomen." Met het oog op de zorg voor haar dochter was Hinzmann waarschijnlijk de eerste parttimer bij de NRU. "In die tijd was een lange lunchpauze van anderhalf uur gebruikelijk. Ik stelde voor die terug te brengen tot een half uur. Daardoor kon ik om vier uur thuis zijn voor mijn dochter. Daarnaast spaarde ik zoveel mogelijk vakantiedagen, zodat ik in de schoolvakanties of bij ziekte meer thuis kon zijn. In die tijd kon je als vrouw nog geen deelnemer worden in het pensioenfonds. Er was voor ons een spaarfondsregeling. Maar op het moment dat het kon, heb ik mij ingekocht bij PNO en dat is een heel goede keuze geweest."

De liefde voor radio

Hoewel ze ook televisieprojecten deed, waaronder de Studio's 21 en 22, bleef radio de grote liefde. Hinzmann ontwierp onder andere de WPM's (Werkplekken voor Programmamakers), waardoor radiopresentatoren zelfstandig konden werken. "Dat was revolutionair," zegt ze, "vroeger was daar altijd technische ondersteuning voor nodig." Ook was ze actief voor de regionale omroepen door het hele land: van Friesland tot Maastricht. Ze bezocht de studio's zelf, om de situatie te begrijpen en goed te documenteren. Elk kabeltje kreeg een label, elk systeem werd tot in detail vastgelegd. "Die documentatie heb ik altijd in de puntjes verzorgd."

Toen ze eenmaal met pensioen was, kreeg ze zelfs nog eens het verzoek terug te keren, omdat haar nauwkeurigheid werd gemist. In de jaren negentig werd de afdeling geprivatiseerd en kwam Hinzmann bij BTP in Bunschoten terecht, waar ze nog tot 1999 werkte. "Bij de NRU en later de NOS en NOB voelde ik me toch meer op mijn plek. Daar heb ik altijd met heel veel plezier gewerkt."

"WIJ MAAKTEN
ALLES ZELF, VAN
PRINT TOT
DOCUMENTATIE"

NRU-microfoon met standaard aansluiting die 'niet stuk te krijgen was'

Prive-collectie Deborah Kalkoene

Nederlands Jazzarchief

De foto van Decca uit 1933, tweede van links is Joop Huisman < Joop met zijn altsaxofoon. Hij speelde ook viool en klarinet

De wonderlijke redding van de Joodse Rambler

JOOP HUISMAN

Rambler-kenner Nol van Bennekom ontdekte nieuwe informatie en een opname van een orkestlid waar nog weinig over bekend was. De Joodse Joop Huisman overleefde dankzij een list van zijn vrouw de Jodenvervolgung.

door Nol van Bennekom

Eigenlijk was maar weinig bekend over Joop Huisman. Orkestleider Theo Uden Masman schreef in de Hongerwinter van '40-'45 een boek over The Ramblers. Dat boek had hij in 1947 willen uitgeven, maar dat is nooit gebeurd. Ik kreeg in 2020 bij toeval het beduimelde manuscript in handen. Met de Stichting Kunst en Cultuur Huizen hebben we dat boek in luxe druk 75 jaar nadat het geschreven was alsnog uitgegeven (*Maarr... wij komen terug*). Voor het boek verzamelden we veel nog niet eerder gepubliceerde foto's. Bovenstaande foto, in 1933 gemaakt voor Decca, kregen wij van het Nederlands Jazzarchief, maar wie er op te zien waren stond er niet bij. Daarom beperkten wij ons in het boek tot een wat algemeen bijschrift zonder de namen te noemen.

Wij kregen veel reacties op het boek. Eén daarvan kwam van Deborah Kalkoene die over een fotokopie van dezelfde foto beschikte, compleet met de namen van de orkestleden. Tweede van links was namelijk saxofonist Joop Huisman, een oom van haar opa die alles over Joop verzamelde en bewaarde. In de tweede druk van het boek hebben we, dankzij Deborah, het bijschrift aangepast.

Daar zou het niet bij blijven. Bij toeval vond ik in mijn muziekcollectie een zeldzame opname van The Ramblers uit 1933 waarin nota bene ene Joop Huisman de enige solist (op klarinet) was. Joop kwam voor op een cd waar ik hem nooit gezocht zou hebben. In een verzamelbox van tien cd's genaamd *Dutch Jazz Masters - opnamen uit 70 jaar Nederlandse jazzhistorie* - zat een cd met de titel *Ellingtonia behind the dikes*. Ik had deze verzamelbox al voor de eeuwwisseling aangeschaft, ik wist niet meer dat ik hem had.

Via Wim Meiners

Vooroorlogse ansichtkaart van het schip waar Joop Huisman orkestleider was. Tijdens de oorlog werd de SS Volendam met honderd joden aan boord door de nazi's getorpedeerd. Het liep goed af.

Op deze cd is Joop te horen met een briljante solo

Uit het informatieboekje bij de cd blijkt dat de toen al beroemde Amerikaanse orkestleider Duke Ellington in 1933 Nederland bezocht. Dat bezoek bracht diens Nederlandse collega Klaas van Beeck, die idolaat was van Ellington, ertoe in dat jaar onmiddellijk een stuk te componeren met als titel *Duke's Holiday*. The Ramblers namen dat nummer direct daarna op. Klaas van Beeck schreef in die jaren talrijke arrangementen voor The Ramblers. Later zou hij verschillende omroeporkesten gaan leiden, o.a. bij de AVRO en de KRO. De tekstschrijver van het boekje, Arie van Breda, noemt het een "meesterwerkje" maar rept met geen woord over de briljante solist Joop Huisman, niet wetend dat dit vermoedelijk de meest tastbare herinnering aan deze Joodse Rambler is. De vondst van deze opname was

aanleiding om opnieuw contact te zoeken met Deborah die me meer kon vertellen over het leven van Joop.

Joop Huisman kon in 1933 niet bevroeden welk gruwelijk lot het gezin Huisman in de Tweede Wereldoorlog zou treffen. Hij had een bevoorrechte succesvolle loopbaan in de muziek. Hij speelde op zijn tiende jaar al viool en ging zich later bekwamen op klarinet en saxofoon. Hij leidde een eigen band en was voor de oorlog orkestleider op het passagiersschip SS Volendam (zie foto) dat voer van Rotterdam naar New York en terug.

Joop Huisman trouwde met Daminia Merlijn. Toen de oorlog begon bedacht de niet-Joodse Daminia een plan om het leven van haar man te redden. Het plan was om van Joop te scheiden en hem vervolgens te verstoppert in de kelder van hun huis. Het idee was dat de nazi's hem niet bij zijn ex zouden gaan zoeken. En dat bleek inderdaad te kloppen. De nazi's hebben nooit bij haar aangebeld. Dat geluk had de rest van het gezin Huisman niet. Joops moeder en zes zussen zijn allemaal in 1944 vergast in Auschwitz en Sobibor. Broer Leon had evenals Joop viool gestudeerd en was ook uitvoerend musicus geworden. Hij stierf in Auschwitz op 11 februari 1944, 46 jaar oud.

Joop Huisman overleefde als enige van het gezin de oorlog. Joop en Daminia hertrouwden na de Bevrijding en emigreerden naar de VS. Daar heeft hij nog wel wat gespeeld en gaf hij muzieklessen, maar hij genoot vooral van zijn pensioen. Hij overleed op 15 maart 1964.

Overigens is de geschiedenis van de grootouders van Deborah Kalkoene zeker zo indrukwekkend als de wonderbaarlijke overleving van Joop Huisman. Opa Harry en oma Henny Kalkoene-Swaab hebben elkaar na de oorlog leren kennen. Beide overleefden meerdere concentratiekampen - waaronder Auschwitz - en de dodenmars.

Met dank aan Debora Kalkoene en Wim Meiners. Nol van Bennekom is journalist, schrijver, muzikkenner en contrabassist.

Theo Uden Masman, oprichter en bandleider van The Ramblers, heeft in de periode 1939-1962 veel filmopnamen gemaakt, onder meer van The Ramblers. Deze films zijn bewaard gebleven dankzij de inzet van de Hilversumse geluidsrestaurateur Harry Coster. Een aantal van deze clips wordt vanaf deze zomer geplaatst op het officiële YouTubekanaal van The Ramblers, voorzien van passende muziek.

youtube.com/@TheRamblers1926

MET BEGRIP BEREIK JE MEER DAN MET STRENGE WOORDEN

Kinderen en volwassenen in de televisieprogramma's van Aart Staartjes en het Schrijverscollectief

door Sander van Kaam

In de leader van *De Stratemakeropzeeshow* (VARA, 1972-1974) probeert Aart Staartjes in zijn rol als de Stratemakeropzee vanuit zijn bootje tevergeefs een nieuwe waterweg aan te leggen en kijkt hij verbaasd in de camera als zijn baksteen vervolgens niet blijft drijven, maar regelrecht naar de bodem zinkt. Met de groep makers die hij vanaf *De Stratemakeropzeeshow* om zich heen verzamelt, neemt de acteur

en programmamaker zich voor om vaker spreekwoordelijke stenen in de Nederlandse televisievijver te gooien en actief via verschillende televisieprogramma's actuele en soms taboedoorbrekende onder-

< Dochter (Van Dort) kiest een minder strenge vader (Staartjes) die haar echte vader (Prinsen) de deur uitzet in *De Stratemakeropzeeshow*.

werpen bespreekbaar te maken bij eerst kinderen, later jongeren, maar vooral óók bij hun ouders.

Naast componist Harry Bannink, worden schrijvers Hans Dorrestijn, Jan Riem, Karel Eykman, Ries Moonen en Willem Wilmink een belangrijke vaste waarde in het team van Aart Staartjes. Begin jaren tachtig sluit ook Fetze Pijlman zich aan bij dit verbond van schrijvers, dat bekend is komen te staan als het Schrijverscollectief en tekstbijdragen levert voor onder meer *JJ. de Bom voorheen: 'De Kindervriend'* (VARA, 1979-1981) en *Geef je ouders maar weer de schuld* (VPRO, 1985-1986). Zowel in *De Stratemakeropzeeshow* als in deze latere televisieprogramma's wordt in sketches en liedjes verbeeld wat opgroeiende kinderen in de wereld om hen heen tegenkomen, waarbij er sprake is van een duidelijke verschuiving in de manier waarop de relatie tussen kinderen en volwassenen wordt weergegeven.

Bondgenoten van het mondige kind

De Stratemakeropzeeshow ontstaat in 1972 op verzoek van de VARA, met Frans Boelen als regisseur. Door het beperkte budget is er geen ruimte voor visuele afleiding zoals uitgebreide decors – een raam is soms niet meer dan een krijtbordtekening – en komt de nadruk sterk te liggen op het spel van de drie acteurs (Wieteke van Dort, Joost Prinsen en Staartjes zelf) en de inhoud van de sketches en liedjes, waaruit elk van de in totaal vierenvijftig afleveringen is opgebouwd. Aangezien

deze afleveringen veelal grotendeels op de dag van uitzending worden opgenomen en de omroep daardoor weinig inhoudelijke controle kan uitoefenen op wat zij uitzendt, durven de makers de grenzen op te zoeken en gaan zij taboeonderwerpen als seks of de dood niet uit de weg. Berichten van bezorgde ouders in de landelijke pers over vooral dat laatste, spelen het succes van het programma alleen maar in de hand.

In veel wat in *De Stratemakeropzeeshow* tussen 1972 en 1974 op het scherm wordt gebracht ligt het spanningsveld tussen de waarheid van het kind enerzijds en die van volwassenen anderzijds aan de basis. Vaak kiezen de makers daarbij de kant van het kind door een herkenbare situatie ten gunste van het kind te overdrijven, rollen om te draaien en de autoriteit van volwassenen te bekritiseren of zelfs te ondermijnen. Wanneer een vader (Prinsen) in één van de sketches zijn dochter (Van Dort) bijvoorbeeld streng wijst op haar bedtijd en zij weigert om naar bed te gaan, mondt een onderlinge discussie hierover uit in de opmerking van de vader dat zijn dochter 'maar andere ouders moet gaan zoeken'. Als er vervolgens daadwerkelijk een vervangende en duidelijk minder autoritaire vader (Staartjes) verschijnt en de echte vader door hem de deur wordt uitgezet, wordt de vader voor zijn strenge opvoedstijl 'gestraft'. De makers tonen zich daarmee de bondgenoot van het mondige kind, dat in zijn opvoeding de vrijheid en ruimte moet voelen om zijn mening te uiten en zijn ouders waar nodig tegen te spreken. Zij ruimen zelf dan ook steeds zendtijd in voor interviews met kinderen over het centrale thema van de aflevering, waarin – net als in de sketches en liedjes – opnieuw gevoelige onderwerpen als een scheiding of migratie niet worden vermeden.

Studeren voor kindervriend

Bijna vijf jaar na de laatste aflevering van *De Stratemakeropzeeshow*, komen de makers van het programma in 1979 weer samen. Voor opvolger *JJ. de Bom voorheen: 'De Kindervriend'* is meer tijd en geld beschikbaar – wat terug te zien is in de realistischere decors – maar inhoudelijk is het VARA-televisieprogramma een duidelijke voortzetting van het eerdere werk van dezelfde makers. Opnieuw worden uiteenlopende en soms gevoelige onderwerpen – van geloof en bijgeloof tot menstruatie en masturbatie – door hen verbeeld in sketches en liedjes, waarbij nu ook brieven van kijkers als inspiratie worden gebruikt.

Taboedoorbrekende televisie maken voor kinderen is ook dan nog geen gemeengoed, zoals blijkt uit een ingezonden brief in het *Nieuwsblad van het Noorden* waarin het programma 'banaal' en 'platvloers' wordt genoemd en vol onbegrip wordt gesteld dat de acteurs 'hun ziel

“taboes
doorbreken,
vooral bij
ouders”

verkopen voor een handje vol zilverlingen'. In één van hun sketches rekenen de makers vervolgens af met dergelijke kritiek: een vader (Staartjes) die probeert te voorkomen dat zijn progressieve en mondige tienerdochter (Van Dort) naar een volgens hem onfatsoenlijk televisieprogramma over seks kan kijken, wordt 'gestraft' met een flinke rugpijn als hij probeert om het televisietoestel de kamer uit te tillen. Opnieuw wijzen de makers de meekijkende volwassenen zodoende fijntjes op hun gebreken en de punten waarop zij hun manier van opvoeden zouden kunnen verbeteren.

In dezelfde uitzending wordt een jongen die thuis veel vrijheid geniet en wordt begrepen door zijn ouders dan ook door de makers als 'deskundige' over het onderwerp 'opvoeden' op het schild gehesen. Hun opvattingen over de relatie tussen kinderen en hun ouders en de vorm van opvoeden die zij hierbij voorstaan, blijken sinds *De Stratemakeropzeeshow* weinig veranderd. Niet voor niets, stelt de titelmuziek van het programma dat de centrale hoofdfiguren – speelgoedwinkelleigenaar Jan J. de Bom (Prinsen), postbode Hein Gatje (Staartjes)

en maatschappelijk werkster Titia Konijn (Van Dort) – 'studeren voor kindervriend'.

Geef je ouders nu eens niet de schuld!

Hoewel succesvol – het programma wordt in 1979 bekroond met een Zilveren Nipkowschijf – krijgt *J.J. de Bom* na de tweëndertigste en laatste aflevering in mei 1981 geen opvolger bij de VARA. Terwijl deze omroep bezuinigt, zet de VPRO met een budget van zo'n elf miljoen gulden per jaar juist sterk in op het laten ontstaan van een rijke televisieprogrammering voor kinderen en jongeren, waarbij met programma-

De conservatieve vader Nol (Lambrechts) van Dolly (Millecam) krijgt niet overal de schuld van in *Geef je ouders maar weer de schuld*.

“de makers zijn niet langer uitgesproken bondgenoot van de kinderen”

Speelgoedwinkelleigenaar Jan J. de Bom (Prinsen), postbode Hein Gatje (Staartjes) en maatschappelijk werkster Titia Konijn (Van Dort) studeren voor kindervriend

Beeld & Geluid

maker Burny Bos aan het roer makers worden uitgedaagd om grenzen op te zoeken en te overschrijden. De makers van *De Stratemakeropzeeshow* en *J.J. de Bom* moeten hun vooruitstrevende positie vanaf dan delen met onder meer Arjan Ederveen en Tosca Niterink, die in *Theo & Thea* (VPRO, 1985-1989) al even vrij omgaan met gevoelige onderwerpen als drugsverslaving en prostitutie. In een poging bij deze nieuwe generatie aan te sluiten, verschilt hun eigen VPRO-televisieprogramma *Geef je ouders maar weer de schuld* met andere acteurs (Gijs de Lange, Frits Lambrechts en Sylvia Millecam) en bewust minder gelikte of realistische decors dan ook zowel in uitstraling als inhoudelijk sterk van hun eerdere televisiewerk.

Belichaamd door onder meer het terugkerende personage Nol (Lambrechts) – een aartsconserva-

tieve vader die vol onbegrip is over het gedrag van zijn eigen kinderen en de gehele veranderende wereld om hem heen – uiten de makers directe kritiek op jongeren en zijn zij niet langer hun uitgesproken bondgenoot. Anders dan in *De Stratemakeropzeeshow* en *J.J. de Bom*, roepen zij vader Nol niet ter verantwoording als hij zijn zoon Lowie ('gespeeld' door een etalagepop) openlijk beledigt of het pacifisme van zijn mondige dochter Dolly (Millecam) in twijfel trekt. Teruggekomen van hun antiautoritaire insteek, delen de makers nu 'klappen' uit aan de doelgroep van hun programma en niet langer aan de volwassen (mee-) kijker. De ouders en de opvoeding die zij voorstaan, krijgen niet langer de schuld van alles.

Met een totaal van twaalf afleveringen, is *Geef je ouders maar weer de schuld* een duidelijk korter leven beschoren dan haar voorgangers. Hoewel een creatieve vrijplaats, blijkt de VPRO voor Staartjes, zijn huiscomponist Harry Bannink en het Schrijverscollectief na hun succesvolle jaren bij de VARA dan ook geen definitieve nieuwe thuisbasis. Die vinden zij bij de NOS (later NPS, nu NTR), waar mede door hun medewerking – zij het voor de schrijvers steeds minder als collectief – eerst *Sesamstraat* (NOS/NPS/NTR, 1976-2019) en later ook *Het Klokhuis* (NOS/NPS/NTR, 1988-heden) uitgroeien tot een vaste waarde in menig Nederlands gezin met opgroeiende kinderen.

Sander van Kaam is freelance programmamaker en researcher. Dit artikel is een bewerking van zijn afstudeerscriptie voor de master Kunst- en Cultuurwetenschappen met als specialisatie jeugdliteratuur.

Geranium & Co

Over pensionado's die na hun pensioen niet achter de geraniums zijn gaan zitten

Sybrand Verwer

Van radio Goes naar radio Hilversum

door Klaas Doornbos
foto's Liek Bouma

In de zomer van 1967 zag hij voor het eerst een buizenradio en was hij naar eigen zeggen meteen verkocht. Het leidde aanvankelijk tot een illegaal radiostation - en een rechtszaak en boete - in zijn geboorteplaats Goes. Maar vanaf 1982 was het uitsluitend legale radio die Sybrand Verwer zo'n 40 jaar heeft beziggehouden. En hij is nog steeds regelmatig achter de knoppen te vinden als 'vliegende keep'.

'PTT loert op piraat Siep in Goes' kopt de *Provinciale Zeeuwse Courant* op van 24 september 1977. Siep is Sybrand Verwer die samen met enkele vrienden Radio Goes had opgericht. "Een noodgreep, want ik wilde beslist radio maken, maar lokale zenders waren er niet en de ziekenomroep sprak mij niet erg aan. 'Illegaal voor allemaal' was onze slogan."

Op pluggersreis

Via de bekende Goese lokale muzikant en goede vriend Kees van Vredem kwam Sybrand op een maandagochtend in april 1982 terecht in de studio van Hilversum 3. "Kees had een plaat gemaakt en ging deze persoonlijk pluggen bij Jan Steeman. Hij had mij gevraagd om mee te gaan. We moesten even wachten en ik zag bij toeval op het prikbord een advertentie voor kandidaten voor de opleiding assistent-programmatechnicus. Ik heb het A4'tje van het bord gehaald en het zit nog steeds in mijn archief."

achter glas, maar allen in één ruimte. Elke dag om kwart voor vijf opstaan, maar dit was ook weer een geweldige tijd, ook omdat het live radio was. Het deed mij vaak weer denken aan de piraten-tijd."

Media Diamant

In 2022 bereikte Sybrand de AOW-gerechtigde leeftijd en mocht hij totaal onverwacht de Media Diamant in ontvangst nemen uit handen van Jan Rietman. "Ik werd na

Los vast

Sybrand reageert op de advertentie en start met de opleiding op Santbergen. "Een geweldige tijd waarin ik heel veel heb geleerd. Na de opleiding ging ik meelopen en heb vrijwel alle concert- en popzalen van Nederland gezien. Ook was ik lang betrokken bij het NCRV-muziekprogramma *Los vast* dat Jan Rietman elke zaterdag vanuit een grote hal in het land presenteerde. Een heel boeiende periode waarin je met een kleine groep mensen een echt familiegevoel ontwikkelde. Ik ben lang assistent gebleven omdat het heel goed beviel. Maar uiteindelijk ben ik in de jaren 90 toch weer verder gegaan en de vervolgopleiding voor technicus gaan volgen.

Ik raakte daarna betrokken bij de *Breakfast Club* van de KRO met Jeanne Kooijmans en Peter van Bruggen. Het was de start van de horizontale programmering op de radio met elke dag een vast programma. We zaten ook niet langer

"Radio blijft de rode draad"

mijn pensionering al snel weer gebeld door mijn oude manager of ik af en toe kon bijspringen in de techniek en bij de opleidingen voor programmatechnici. Dat doe ik met veel plezier.

Daarnaast ben ik actief als rondleider bij Beeld & Geluid (zie foto's). Het is fantastisch om bezoekers alle ontwikkelingen die ik heb meegemaakt, te laten zien. Verder werk ik mee aan de podcast *Dit was de radio* van het trio Harm

Edens, Arjan Snijders en Ron Vergouwen en schrijf ik maandelijks een column voor *Spreekbuis* onder de titel 'Achter de kuchknop'. Zo blijft radio de rode draad."

Sybrand Verwer is rondleider bij Beeld & Geluid en toont onder meer een mengtafel waar hij zelf mee heeft gewerkt.

Zachte krachten

ZIJLIJNEN

Hella Liefing, voorzitter van VGOmedia, geeft haar mening over pensioen en andere zaken

Hoe leerzaam kan onze eigen leefomgeving zijn. Een microkosmos waar alle elementen, goed en kwaad, voelbaar zijn. Dit keer was het de grasmat op mijn pleintje die de verschillen tussen mensen duidelijk zichtbaar maakte. Het speelveld was opnieuw ingezaaid en de hekken had er hekken omheen gezet. Liep ongelukkig synchroon met de meivakantie, maar daar was weinig aan te doen. Het droge voorjaar hielp niet mee en de hekken bleven maar staan. Al snel begon het gemor.

Aan de ene kant de mensen die vonden dat het zo wel genoeg was met die hekken, en aan de andere kant de mensen die zeiden dat gras niet groeit door er aan te trekken en dat we geduldig moesten zijn. De kampen waren elkaar vriendelijk gezind, totdat die ene buurman besloot dat hij zich niet aan de regels hoefde te houden en zijn kinderen door een opening in de hekken op het nog veel te kwetsbare gras zette. Groot was het tumult.

Uit bemiddeling van de pleinoudste bleek dat het niet zozeer ging om het gras, maar om het feit dat een van ons zich zo nadrukkelijk buiten de gemeenschap plaatste. En daarmee die gemeenschap in feite de rug toekeerde. Er waren veel meer mensen tegen de hekken, maar die lieten het bij moppen. Het gezamenlijk belang woog voor die ene minder zwaar dan de wens zelf wel uit te maken aan welke regels je je houdt. Heel Nederlands: wij willen maximale handhaving bij de burens en maximale vrijheid voor onszelf. Het is de basis van veel onmin en zelfs van geweld. Het leidt tot snelheidsovertredingen en tot het in elkaar slaan van raadsleden. Politici die leven van oproer en conflict weten die volksaard goed te mobiliseren en dan wordt zulk gedrag nog beloond ook.

De hekken zijn intussen weg, en er wordt weer volop gespeeld. Nu maar hopen dat het gemeenschapsgevoel en andere zachte krachten weerbaar genoeg zijn. Dan kunnen de grote bekken niet winnen.

Mag ik even uw aandacht?

Ik wil met een select gezelschap gaan experimenteren met 'pensioen nieuwe stijl'. Dat wil zeggen: niet achter de geraniums wegduiken of met louter mannen elkaar tijdens een borrel met sterke verhalen uit het mediaverleden aftroeven. Nee, ik wil het nuttige met het aangename

verenigen. Praten en nadenken over hoe wij het beste onze pensioenfase kunnen invullen plus tijd maken voor informele ontmoetingen. Discussiëren met interessante sprekers (v/m) of samen op pad, op zoek naar cultuur en nieuwe mediaontwikkelingen. Zin om mee te doen? Of behoefte aan meer info. Mail nu: nicosnews@xs4all.nl. Je krijgt er geen spijt van.

Vriendelijke groet,

Nico Haasbroek, (bestuurslid VGOmedia en journalist uit de hoek van NOS, VPRO, VARA en RTV Rijnmond)

Informatie voor leden van de Vereniging van gepensioneerde medewerkers van media- en aanverwante organisaties

Uit het bestuur

Nieuwe plannen

Het bestuur vergaderde de afgelopen maanden niet op volle kracht. Verschillende leden hebben te kampen met ziekte. Zo trof het bestuur elkaar op 26 maart via een Whatsapp-groepsgesprek. En in april hadden eigenlijk de jaarstukken moeten worden behandeld, maar dat werd een maandje uitgesteld.

Er lag in maart nog een restje 'hoorrecht' op tafel; we waren de sociale partners nog onze reacties schuldig op een paar transitieplannen voor flexibele regelingen, dit alles in het kader van de Wet Toekomst Pensioenen. We waren er als bestuur wel inhoudelijk uit - de plannen verschillen op hoofdlijnen niet zo van de z.g. solidaire regeling - maar alles moet natuurlijk wel netjes worden afgehecht.

Dat geldt ook voor de brief die we gaan sturen als begeleiding van het hele pakket aan De Nederlandsche Bank en de AFM. Vicevoorzitter Anton de Bekker zal zich, met onze externe adviseur Jos Berkemeijer, ontfermen over de tekst van die brief. Uiteraard zet de webmaster alles weer in het Dossier Hoorrecht op onze site, dus iedereen heeft toegang tot alle informatie. Bijgaande QR-code leidt u rechtstreeks naar dit dossier.

Verder stond de toekomst van Recorder na dit jaar op de agenda. Afgesproken is dat we dit jaar de huidige financiering in de lucht houden, maar door teruglopende ledentallen en abonnementen staat dat onder druk. Een werkgroep waarin vertegenwoordigers van de drie uitgevers gaat onder hoede van VGOmedia-bestuurslid Nico Haasbroek voor de zomer een advies uitbrengen aan de verschillende besturen. Nico voert momenteel allerlei gesprekken om te onderzoeken hoe de financiële, inhoudelijke en organisatorische basis van het magazine kan worden verstevigd.

Nico is ook aan het zoeken naar manieren om niet alleen het financiële deel van onze pensioentijd, maar ook ons welzijn aan de orde te stellen. Hij heeft een brainstormgroep bij elkaar

gehaald om creatieve ideeën te ontwikkelen.

We kondigden eerder aan dat we na al die jaren over het nieuwe pensioenstelsel onze aandacht ook willen richten op andere seniorenzaken als wonen, zorg en welzijn. Maar het is goed om te weten wat er leeft onder de leden en welke rol wij kunnen spelen. We zijn alvast erg blij dat het kennisnetwerk dat we met een aantal leden hebben opgezet, tot een paar inspirerende en goed bezochte bijeenkomsten hebben geleid. In november is de volgende, met oud-medewerkers van de Hoofdafdeling Ontwerp van het NOB. Zie de aankondiging op pagina 35.

Kascommissie

Uit de bestuursvergadering 21 mei: de kascommissie kan door vakantie niet bijeenkomen voor de ALV; decharge wordt gevraagd in de herfstvergadering. Madelon van Waart is bereid gevonden om lid te worden van de Kascommissie. Dit jaar loopt het contract over samenwerking met Beeld & Geluid af. VGOmedia wil er graag mee door.

Recorder: er is een constructief informeel gesprek gevoerd met de hoofdredacteur en de uitgever van Broadcast Magazine. Samenwerking kan op verschillende manieren, maar cruciaal is het financiële model. Vast staat dat voortzetting in de huidige vorm niet kan.

Uit het Verantwoordingsorgaan

Jaarlijks oordeel

De tijd schrijdt voort: voor 15 mei moest het

Foto: Jan Jong

oordeel van het Verantwoordingsorgaan (VO) gereed zijn voor verwerking in het Jaarverslag 2024 van het pensioenfonds. Het VO heeft zijn best gedaan in de voorbereiding, door de nieuwe leden sedert 1 november en door het opfrissen van het geheugen van oud-leden van 1 januari tot 1 november

2024. Want zoals bekend waren er vorig jaar verkiezingen voor het VO en dat betekende het raadplegen van herkozen, nieuwe en vertrokken leden.

In de voorbereiding op het oordeel over het door het bestuur gevoerde beleid, heeft elke VO-commissie haar inbreng: de commissies fondsorganisatie, financiën, en natuurlijk communicatie. Deze laatste verzamelt alle uitkomsten en maakt er een geheel van. De tekst wordt diverse keren besproken in teamoverleggen en in de vergaderingen van het VO.

Ook dit jaar is het weer gelukt om tot een eenduidige analyse te komen. Op 13 mei vergaderde het VO met zowel het niet-uitvoerend bestuur als het fondsbestuur over ons oordeel. In het jaarverslag PNO over 2024 kunt u er kennis van nemen.*)

Het andere grote onderwerp was een update van het Overbruggingsplan - een van de onderdelen ter voorbereiding op het 'invaren' in het nieuwe pensioenstelsel. Al in de loop van vorig jaar had het VO advies uitgebracht, maar na het door het bestuur genomen definitieve besluit zijn er wijzigingen. Het leidde tot tot een update van het adviesrecht voor het VO.

De financiële commissie van het VO bereidde een advies voor, wat na de toelichting op de - beperkte - wijzigingen door het VO kon worden vastgesteld en vervolgens aan het bestuur toegezonden.

Waarvan akte
Ynskje van den Brakel Visser

*) Als het goed is staat, als u dit leest, het PNO-jaarverslag 2024 online. Kijk op de website pno-media.nl of scan de QR-code.

Alles over VGOmedia lees je op de website www.vgomedia.nl

VGO
media

Bestuur: Voorzitter: Hella Liefing, Vice voorzitter: Anton de Bekker, Secretaris: Hans Hoole, Penningmeester: Anneke Lazar, Leden: Gert Dekkers, Nico Haasbroek
Adres: Geversstraat 89, 2341 GD Oegstgeest, secretaris@vgomedia.nl
Website: www.vgomedia.nl
Ledenadministratie: ledenadministratie@vgomedia.nl

Oproep

Na het vertrek van de niet genoeg te prijzen Fred Bührs heeft de webmaster de ledenadministratie van VGOmedia tijdelijk ter hand genomen. Met de nadruk op tijdelijk.

We zoeken dus iemand die het stokje wil overnemen.

- Wie is een beest met tabellen?
- Wie snapt hoe belangrijk deze functie voor een vereniging is?
- Wie wil zijn of haar tijd er in steken om het op rolletjes te laten verlopen?

Juist omdat we zijn doordrongen van het belang stellen we er een bescheiden vergoeding tegenover. Graag -niet allemaal tegelijk - melden bij de webmaster via vgomedia.nl/contact.

Welkom

R.S. Adama, Leusden (dBmediagroep)

Overleden leden

Februari 2025 - 19 mw. C.W. Kerkhof (19-5-1938, NOS)

Maart 2025 - mw. E. Kooistra (9-3-2025 27-4-1940, AVRO - 6 P.N. Bruin (13-2-1948, AKN) - 11 mw. G.M. Kok-van Leijen (4-4-1937, NOB) - 12 mw. W. Lubeek-Rothfusz (18-10-1942, NOS) - 14 C.H. van der Gragt (26-6-1930, NOB) - 23 P.L.C. van den Ham (27-4-1945, MCO) - 27 mw. E.J.M. Laurens (22-3-1941, TELEAC/NOT)

April 2025 - 2 R.A.H. Kramp (14-12-1944, ANP) - 12 mw. A.P.M.E. Theuns (11-5-1931, RNWO) - 12 D.P. Broekman (14-3-1951, RNWO) - 11 mw. I. Janszen (2-2-1935, NOB) - 12 R. Dam (3-12-1947, NOB) - 17 mw. F.C. Slingerland-Hartman (26-11-1930, NOB), 19 mw. C.G. Backhaus (30-3-1945, NOB), 18 A. Jeelof (10-5-1952, Film en bioscopen)

TOMMY BYRNE

De koorddanser van de televisie

door Bas Nieuwenhuijsen

Bijna vijftig jaar geleden kwam hij vanuit Ierland naar Nederland en sindsdien is hij bij bijna elk groot televisieprogramma betrokken geweest. Als geluidstechnicus, belichter of, vooral, opnameleider speelde Tommy Byrne een rol bij shows, nationale gebeurtenissen, dramaproducties en ga zo maar door, van de intocht van Sinterklaas tot *De wereld draait door*. Maar nu is hij gestopt. Nou ja, als opnameleider dan.

Byrne is een spraakwaterval die een onafgebroken stroom anekdotes kan vertellen over zijn loopbaan. Dat is iets typisch Iers volgens de geboren Dubliner. "Ieren zijn verhalenvertellers, ze zijn dol op praten, muziek, communiceren. Dat komt doordat tijdens de Engelse overheersing onze taal en cultuur verboden waren." Tegen de verdrukking in, kortom, en dat uit zich in nog een andere Ierse karaktertrek zegt Byrne: "Ieren kiezen partij voor de underdog, want dat zijn ze zelf geweest."

Hoe dat ook zij, liefde voor muziek heeft hij altijd gehad en gehouden. Het bracht hem ook naar Nederland, in 1977. "Ik ben opgeleid tot elektricien en werkte voor een groep Ierse muzikanten, als geluidstechnicus, roadie, manager. Ze speelden

jazzrock, fusion muziek. We gingen voor een reeks optredens naar Nederland, ik ging vooruit om alles te regelen. Nederland was progressief destijds, zeker in vergelijking met Ierland dat erg katholiek en conservatief was. In Nederland kon alles, de tolerantie, de vrijheid! We wisten niet wat we meemaakten."

Geluid en licht

Het beviel hem zo goed, dat hij nooit meer is weggegaan. Byrne streek neer in Nijmegen ("Nijmegen was een bruisende stad!") regelde optredens in onder meer Paradiso en de Melkweg in Amsterdam, werkte al gauw voor allerlei bands, naast baantjes om in zijn levensonderhoud te voorzien ("Toiletrollen inpakken, auto's poetsen, alles"). En kwam in contact met veel mensen uit de mediawereld, onder wie Piet Meekel en Henk van der Lely. "Die hadden een bedrijf Focus Showequipment, dat was uitgegroeid tot één van de grootste verhuurbedrijven van hele installaties voor bijvoorbeeld festivals en concerten. Ik ging meewerken."

Van geluid verschoof zijn aandacht naar licht. "Henk van der Lely vroeg me of ik ook televisie kon doen. Ik dacht, ach, een lamp is een lamp toch? Als ze je ergens voor vragen, moet je gewoon ja zeggen. Misschien denk je zelf dat je het niet echt kan, maar die ander ziet dus iets in je. Altijd doen." Byrne werkte na zijn tijd bij Focus negen jaar

In 2017 krijgt Byrne (I) tijdens de 2.000ste uitzending van *De wereld draait door* de Media Diamant uitgereikt.

lang als belichter bij de NOS, vanaf 1980 in vaste dienst. “Ik werd gevraagd of ik een vaste aanstelling wilde. Als freelancer werkte ik dag en nacht, het was leuk werk en in vaste dienst kreeg ik een goed salaris.” Hij zei weer ja.

Koordansen

Uiteindelijk zette Byrne de stap naar de functie die hij tot nu toe zou vervullen: opnameleider. Dat kwam door Frans van Reenen, die ‘koploper’, een soort chef, van de opnameleiders was toen het NOB van de NOS werd afgesplitst. “Ik ben toen een jaar opgeleid, ik mocht doorbetaald meelopen met de opnameleiders zoals Fred Hulscher en Ted Dellen. Van iedereen pikte ik wat op, dingen die bij mij pasten. Het is heel persoonlijk werk, elke opnameleider doet het anders. Toen het NOB werd opgericht moesten opnameleiders klantvriendelijker worden. Van ‘politieaanman’ werd je ‘gastheer’. Tijdens een opnamedag loopt alles via jou. Je bent een soort bemiddelaar, een intermediair tussen iedereen die erbij betrokken is. Dus moet je koordansen, bruggen bouwen, smeeroilje in de machine gieten, problemen oplossen. Iedereen moet zo’n dag lekker kunnen werken, ondanks de steeds grotere druk van tijd en geld. Dat doe je door flexibel te zijn en door alle partijen hun verantwoordelijkheid te laten nemen.”

Problemen ontstaan onvermijdelijk, de kunst is om het hoofd koel te houden en klippen te omzeilen, vindt Byrne. “Grote artiesten hebben bijvoorbeeld altijd een hele entourage mee, en die mensen bemoeien zich met alles. Daar zijn ze ook voor, maar het leidt er al gauw toe dat ze van alles anders willen. Mijn oplossing is dan om met de ster zelf te praten. Die leid ik bijvoorbeeld even rond en ik vertel dan wat we gaan doen en hoe dat werkt als het kan, en dat is eigenlijk altijd prima. We hadden bijvoorbeeld ooit The Bangles in Amsterdam, die we met een boot wilden laten aankomen bij Carré en daar zouden ze dan naar binnen lopen. Nou dat wilde hun entourage niet. Maar toen ik het de dames uitlegde en liet zien, was het geen probleem.”

Hoogtepunten

Beroemdheden heeft hij te kust en te keur ontmoet, van artiesten en politici tot en met de leden van de koninklijke familie, want Byrne was vele jaren lang de opnameleider op Koninginnedag en later Koningsdag, het huwelijk van -toen nog- prins Willem-Alexander en prinses Máxima, de troonsbestijging en Prinsjesdag. Maar één ontmoeting

steekt er voor hem met kop en schouders bovenuit. “Met Nelson Mandela! Hij bracht in 1994 een bezoek aan Nederland en kreeg in een programma van Astrid Joosten en Paul Witteman van Ruud Gullit de Gouden Bal die Gullit in 1987 had gewonnen en had opgedragen aan Mandela, die destijds nog gevangen zat op Robbeneiland. Ik mocht Mandela rondleiden in de studio. Dat was echt een ongelooflijk moment, ik liep naast Nelson Mandela en hij sprak gewoon met me!”

Een professioneel hoogtepunt was een ander programma: *De wereld draait door*, waarvan Byrne vrijwel elke uitzending opnameleider was. “Met de jaarlijkse intocht van Sinterklaas ben ik vergroeid geraakt, maar *De wereld draait door* was zonder twijfel het beste programma waaraan ik heb meegewerkt. Met Matthijs van Nieuwkerk heb ik 19 jaar samengewerkt. We hebben altijd een uitstekende relatie gehad, en nog steeds. De druk was heel hoog, net als het niveau. Elke avond stond ik met het zweet in mijn handen en na afloop dacht ik: wat is er in hemelsnaam gebeurd? We hebben het toch weer geflikt! Een opera van een minuut maken, compleet met libretto en muziek, op één dag! Dat deed niemand! Opera is een niche! Maar het publiek vond het geweldig. Het is ontzettend jammer dat Matthijs is gestopt, zonde van alle creativiteit.”

Ineke Panman, Meindert van der Meulen en Henk van Engen maakten een compilatie van memorabele momenten met Tommy Byrne. Bekijk de video op [youtube.com/meindertvandermeulen](https://www.youtube.com/meindertvandermeulen)

< De opnameleider in *De boterhamshow* is gebaseerd op Byrne.

Stoppen

De druk op programmamakers neemt steeds verder toe, ziet Byrne. “Nu komen er weer grote bezuinigingen aan. Die gaan, ben ik bang, opnieuw ten koste van de enorm bezielde mensen die programma’s maken, de freelancers voorop. Op de overhead wordt nauwelijks bezuinigd, de mensen op de vloer betalen de rekening.” Byrne zelf was sinds 2000 als kleine zelfstandige aan het werk, in Nederland en daarbuiten. “Nederland staat internationaal hoog aangeschreven in broadcasting en ik heb mijn internationale

projecten te danken aan het feit dat ik een *native speaker* ben als het om Engels gaat, de voertaal in de tv-wereld.” Maar nu stopt hij toch. “Lichamelijk wordt het moeilijker. Ik heb nieuwe knieën gekregen. Dingen als knielen of een sprintje trekken, kan ik niet meer goed. En ik wil het moment vóór zijn dat ze zeggen: ‘Tommy, wordt het niet eens tijd...’ Dan houd ik liever de eer aan mijzelf.”

Missen zal hij het zeker, vooral al die creatieve mensen. Onderscheiden met de Media Diamant (2017) blijft hij op een bijzondere manier met de tv verbonden. “In *De boterhamshow* van de NTR op Z@ppelin is één van de poppen ‘Berny’, de opnameleider die in de chaos alles bij elkaar houdt, die heeft Ajé Boschhuizen op mij gebaseerd en lijkt ook op me. Ik voel me vereerd!” Stilzitten gaat hij zeker niet. “Ik ga als vrijwilliger werken, iets met muziek en ik ga statushouders helpen wegwijs te worden in Nederland. Dan zijn er straks allemaal exotische mensen die Nederlands spreken met een Iers accent!”, grapt hij. De verwantschap met muziek en de zwakkeren, Tommy Byrne blijft bij zichzelf.

OPROEP

Bijeenkomst decorontwerpers, grafisch ontwerpers en maquettebouwers bij Beeld & Geluid

Beeld & Geluid is op zoek naar kennis uit het televisieverleden. Verhalen, anekdotes en technische informatie uit de vroege jaren tv-maken. Die verhalen - en kennis in het algemeen - dreigen verloren te gaan met het verstrijken van de jaren. Hoog tijd dus voor een inventarisatie. En u als lezer van *Recorder* kunt daarbij helpen. Sterker nog; u bent daarbij een onmisbare factor.

De VGO-kennissgroep die sinds een paar jaar actief is, heeft samen met Beeld & Geluid inmiddels drie groepen oud-medewerkers bijeengeroepen om hun kennis te delen. Deze drie bijeenkomsten hadden een hoog gezelligheidsgehalte en veel leerzame momenten, zowel voor Beeld & Geluid alsook voor de pensionado’s zelf, mede omdat er ervaringen werden uitgewisseld met de huidige generatie tv-makers.

Woensdag 12 november 2025 is een derde sessie gepland. Nu met oud-medewerkers van de Hoofdafdeling Ontwerp NOS/NOB, Grafisch Ontwerp, Decor en Maquette. De kennissgroep nodigt u uit om uw kennis te delen met Beeld & Geluid: Wat was uw werkwijze, welke apparaten werden er gebruikt, wat was de impact van de overgang van zwart-wit naar kleur, en hoe verliep de overgang van analoog naar digitaal? Inbegrepen is een uitgebreid bezoek aan het archief van Beeld & Geluid, een feest van herkenning. Het is nog ver weg, maar noteer alvast in uw agenda: woensdag 12 november 2025 bij Beeld & Geluid.

De bijeenkomst wordt mede georganiseerd door de (omroep)gepensioneerdenorganisatie VGOMedia, maar om aanwezig te zijn deze middag hoeft u geen lid te zijn. Op de website [vgomedia.nl](https://www.vgomedia.nl) kunt u zich aanmelden en in het volgende nummer van *Recorder* doen we verslag van de bijeenkomst. Ondertussen: zeg het voort!

Muziek schatten

door Rob Verdwaald

Johan Jong

In het paspoort van Jan Nicolaas (Johan) Jong stond als beroep vermeld: 'Toonkunstenaar', maar er is niet veel bekend over deze man. Kleinzoon Rob Verdwaald neemt ons mee in zijn zoektocht naar het muzikale leven van zijn grootvader Johan Jong.

Albert de Booy (l) en Johan Jong (r) in de Radiobode, 1932

Johan Jong begon op orgel en piano. Vlak na de oprichting van de VARA verzorgde hij op 27 januari 1927 zijn eerste optreden op orgel samen met Hugo de Groot (viool) voor de VARA-radio. Daarnaast speelde hij, om zijn opleiding aan het Amsterdams Conservatorium te bekostigen, als invaller op piano en orgel bij diverse bioscopen in Amsterdam ter ondersteuning van de 'stomme film'. Soms alleen, maar dikwijls met het orkest van Hugo de Groot. Het gebeurde dat bezoekers meer voor de muziek kwamen dan voor de film. Maar door de introde van geluidsfilms werden de orkesten overbodig en veel filmmusici vonden emplooi bij de radio-omroepen. In 1929 ging het orkest van Hugo de Groot over naar de VARA en ook Johan Jong kwam daar in vaste dienst.

In 1929 werd in de VARA-studio aan de Heuvellaan in Hilversum het, door het NVV geschonken, Standaard-orgel in gebruik genomen en

daarop zou Johan vaak spelen. Op orgel, piano en Hammondorgel begeleidde hij voor de VARA-radio ongeveer 700 musici, zangeressen en zangers. Daar zitten bekende namen bij: Willy Alberti, Leo Fuld, de Kili-ma Hawaiians, Annie Palmen, Cor Steyn, en velen meer. Johan schatte zelf ongeveer 5.000 keer voor de radio geweest te zijn.

Als je de oude radiogidsen van de VARA erop nakijkt, blijkt dat hij regelmatig drie keer per dag te beluisteren was, ofwel als solist,

als begeleider of als ensembleleider. Hij was betrokken bij meerdere ensembles waar hij speelde en dirigeerde. Zo maakte hij in 1936 deel uit van ORVITROPIA (orgel, altviool, trom, pauken, cello en piano), Sweetness & Rhythm (1938), Barcarolle (1947), de Banjoliërs (1950) en De Roodborstjes. Laatstgenoemde ensemble leidde hij eerst samen met Henk van Laar en na diens overlijden in 1955 solo tot Johans pensionering in 1966. Hij heeft dan ook veel arrangementen op zijn naam staan en schreef regelmatig eigen composities. Via Muziekschatten.nl is een groot aantal daarvan op te vragen.

Internationaal was hij bekend en orgelliefhebbers wereldwijd stemden af op de Nederlandse zenders wanneer hij speelde. Er werden plaatopnames gemaakt van zijn VARA-optredens en uitgezonden door lokale zenders in Duitsland, België, het Verenigd Koninkrijk en de VS. In Londen speelde hij diverse malen op het orgel van de BBC, bijvoorbeeld in een internationaal VARA-programma in 1938 met afwisselend Johan vanuit Londen en het Arbeiderszangkoor uit Denemarken. Met kerst 1948 werd een soortgelijk technisch hoogstandje bereikt met Johan op het Standaard-orgel vanuit Hilversum en koren in maar liefst

“Hij schatte ongeveer 5.000 keer voor de radio geweest te zijn”

zeven verschillende landen. In 1948 heeft Johan Jong het ensemble De Jonge Flierefluiters opgericht, dat met grote regelmaat voor de radio optrad en ook furore maakte door optredens in het hele land.

Bij VARA-, PvdA- en NVV-bijeenkomsten in het land ontbraken zij zelden.

Van huis uit was Johan niet

politiek geëngageerd maar door de VARA kwam hij in aanraking met de voormannen van de SDAP en later de PvdA, zoals Troelstra, Wibaut, Albarda, De Miranda, Vorrink en Drees en zo raakte hij steeds meer betrokken bij het socialistische gedachtegoed.

Hij leefde voor de muziek, maar bleef uit de schijnwerpers. In 1966 is Johan met pensioen gegaan en in 1973 stopte hij, na 25 jaar, ook met de Jonge Flierefluiters. Hij overleed op 88-jarige leeftijd in 1989.

Kleinzoon Rob Verdwaald doet bij deze een oproep om contact op te nemen als u met Johan Jong heeft samengewerkt of bijvoorbeeld zong bij De Roodborstjes of De Jonge Flierefluiters.

Mail naar: rverdwaald@hotmail.com.

LATE ERKENNING VOOR FRIESE FILMPIONIER

De eerste bioscoop van Nederland was een tent die van kermis naar kermis ging. Christiaan Slieker trok rond 1900 met zijn Grand Théâtre Edison door Nederland. Op zijn grafsteen staat: “De eerste bioscoopondernemer van Nederland.”

door Evert Kooij

De Franse filmpioniers Louis en Auguste Lumière waren de eersten die op Nederlandse bodem filmbeelden vertoonden. In maart 1896 deden ze Amsterdam aan als onderdeel van een demonstratiereis door Europa. Enkele maanden later had Slieker de primeur van het bioscoopconcept. Op de zomerkermis in zijn geboortestad Leeuwarden kon publiek tegen betaling kennis maken met het nieuwe medium.

Het was voor Slieker (1861-1945) het resultaat van een zoektocht naar nieuwe attracties, zegt Asing Walhaus (foto), medeauteur van een in 1990 verschenen boekje over de kermisexploitant. “Kermissen hadden toen een heel ander karakter dan nu. Je kunt het je in deze tijd niet meer voorstellen, maar Slieker had onder andere op de kermis gestaan met een zwaarlijvig meisje aan wie het publiek zich kon vergapen.”

Slieker was in armoedige omstandigheden opgegroeid. Zijn vader was ook ‘kermisreiziger’. Het was geen vetpot, de jonge Christiaan zou later lange tijd meer succes hebben. Zijn eerste spektakelstuk was een elektronisch visspel: bezoekers konden hengelen met een magneetje ijzeren ‘visjes’ aan de haak slaan.

GLOEIEND HETE ONGEBLUST KALK

In 1896 zag Slieker op de Gewerbeausstellung in Berlijn een kinematograaf, een projector van ‘lebender Photographien’. Hij kocht het voor 1250 rijksmark, 750 gulden. De afspraak was dat het apparaat door een monteur naar Leeuwarden zou worden gebracht. Daar was de zomerkermis in aantocht, één van de grootsten in Nederland.

In een advertentie in de *Leeuwarder Courant* kondigde Slieker zijn nieuwe attractie aan. “Het mooiste, schoonste, wat tot heden op het gebied van elektriciteit is uitgevonden.” Maar op de eerste kermisdag was de projector nog niet in de Friese hoofdstad. In een nieuwe advertentie meldde Slieker dat de vertoningen pas over enkele dagen zouden be-

Fries Film Archief

ginnen, nu wel met een voorbehoud.

Het voorbehoud bleek niet voor niets, er was niet op gerekend dat de ‘toverlantaarn’ was gemaakt voor wisselstroom. Slieker was in zijn kermistent aangewezen op licht uit gloeiend hete ongebluste kalk, een bron waarmee de monteur uit Berlijn niet meteen uit de voeten kon. De aanstaande bioscoopondernemer moest bovendien nog eens tachtig gulden extra investeren in een cilinder samengeperste zuurstof.

FILM MET DE HAND OPROILEN

Op 16 juli lukte het voor het eerst een filmvoorstelling te geven. In technisch opzicht was het geen succes. De zuurstoftoevoer haperde waardoor het licht te fel was. Desondanks bracht de *Leeuwarder Courant* een lovende recensie, waarbij Walhaus aantekent dat de strekking van krantenrecensies in die tijd vaak waren afgestemd op de hoeveelheid advertenties. En Slieker had maar liefst drie keer geadvertiseerd.

Walhaus en mede-auteur Harm Nijboer schrijven in hun boekje dat het er bij de eerste vertoningen

Fries Film Archief

De kinematograaf waarmee Slieker op de kermis stond. Eigendom van de erven Slieker, in langdurig bruikleen aan Museum Drachten

Nationaal Archief

Advertentie in de *Leeuwarder Courant*, 17 juli 1896

primitief aan toeging. “Er was alleen een transportspool waar de films met een lengte van zo’n dertig meter op gewikkeld waren. De film viel tijdens de vertoning in een mand en moest met de hand weer worden opgerold. Later werd een machinale oprolspeeler gemaakt van een melkcentrifuge. Dat was maar goed ook, de kermisgangers werden ongeduldig. Met voetgetrappel protesteerden ze als het te lang duurde.”

Haarlem was de volgende kermis die Slieker met zijn in Jugendstil opgetrokken kermistent aandeed. Daar liet hij een bezoeker weten: “Mevrouw, wat wij hier bieden, kan mooi worden, maar nu is het helaas nog een prullenboel.” De pioniersarbeid van Slieker trok de aandacht

van andere standhouders, van wie er drie waren die weldra ook een met een bioscoop tent door het land trokken.

Slieker had zich voorgenomen van zijn reizende bioscoop een succesvolle onderneming te maken. Maar het Grand Théâtre Edison bleef een klein bedrijf. De bioscoopdirecteur verzorgde zelf de projecties en zijn vrouw Geertruida zat achter de kassa. Volgens een anekdote had ze een platte duim overgehouden van het tellen en wisselen van de munten. Walhaus: “Een bewijs dat het van begin tot het einde centenwerk was.”

NIEUWIGHEID GING ER SNEL AF

Voordeel van de attractie was dat Slieker ook in de kermisarme wintermaanden door het land kon trekken om in zaaltjes en theaters films te vertonen. Het aantal filmtitels was in die jaren nog beperkt. Aanvankelijk deed dat er niet zo veel toe, bezoekers vermaakten zich met de sensatie van bewegende beelden. Maar de nieuwigheid ging er snel af en de kracht om een vast publiek aan zich te binden door (langere) verhalen met films te vertellen, bezat het nieuwe medium nog niet. Bovendien was de geluidsfilm nog in ontwikkeling.

Slieker vulde het aanbod aan met opnames die gemaakt waren in de vertoningsplaatsen. Dat trok belangstelling van mensen die zichzelf op het witte doek wilden zien. Na enkele jaren kwamen er meer verhalen-films. In diezelfde tijd openden in veel steden vaste bioscooptheaters. “Die slag heeft Slieker gemist”, zegt Walhaus. “Hij was nog te gierig om een nieuwe projector aan te schaffen.”

SNEL VERGETEN, POSTUUM ERKEND

Alleen de plattelandskermissen bleven over, maar daar kon het gezin niet van bestaan. De kosten overtroffen de baten, in 1907 stopte Slieker als kermisondernemer en zocht zijn broodwinning in de ambulante handel. Met een kruiwagen vol potten en pannen trok hij langs dorpen rond zijn woonplaats Drachten.

De Nederlandse filmwereld was Slieker snel vergeten. In 1935 werd hij wegens het veertigjarige bestaan van de film Louis Lumière in Amsterdam gehuldigd. De dan 74-jarige Christiaan Slieker werd uitgenodigd daarbij te zijn, alsnog een erkenning voor zijn rol in de Nederlandse filmgeschiedenis.

Postume erkenning kreeg Slieker in 2013 in Leeuwarden. In dat jaar verhuisde het Fries Museum naar het Wilhelminaplein waar bijna 120 jaar daarvoor de eerste filmvertoning had plaatsgevonden. Daarin kwam ook het filmhuis dat sindsdien de naam Slieker draagt.

Nieuw binnen
bij Beeld & Geluid

DE DIGTA-SOFT PRO

tekst en foto's Erwin Voorhaar

1. De DigtaSoft-set met software van Grundig, 2008

In de collectie bevinden zich vele dicteerapparaten, portable opnameapparatuur en voicerecorders, veel stamt nog uit de collectie van het vroegere Omroepmuseum. Wat ontbrak was echter een moderne, digitale – voor de computer bestemde versie van dit fenomeen. Deze nieuwe aanwinst, de DigtaSoft Pro, dicht dat gat. Een mooie aanleiding om ook de voorlopers uit de collectie weer eens voor het voetlicht te brengen.

1. DigtaSoft Pro

De nieuwe aanwinst voor de collectie van Beeld & Geluid is in 2008 ontwikkeld onder de naam DigtaSoft Pro en werd gemaakt door Grundig. Een voetpedaal, swingphone headset en de transcriptiesoftware vormen de basis van de DigtaSoft. Men noemt het in advertenties geen dictafoon, maar spraakverwerkingssoftware. Dat klopt, want het apparaat neemt op en slaat het daarna op in een flashgeheugen. Vervolgens zorgt de meegeleverde spraakverwerkingssoftware (draait op Windows 2000) voor de verwerking. Tegenwoordig kan dit met AI – maar dat levert nog vaak tekstuele interpretatieproblemen op.

Van de schenkster kwamen we te weten dat het apparaat uitstekend heeft gefunctioneerd en is gebruikt om verslagen te maken van hoorzittingen in de Tweede Kamer. En daarmee wordt meteen duidelijk waarvoor al die apparatuur, voor het gemak onder de noemer “Dictafoon” gerangschikt, is gebruikt, het was met name een ondersteunend apparaat voor administratieve werkzaamheden. In de advocatuur, ziekenhuizen en bij overheden, eigenlijk overal waar werd vergaderd. In het verlengde hiervan bestonden er tevens opnameapparaten specifiek

voor journalisten en de omroep. Te denken valt aan de verschillende Nagra-recorders of Uher Report-recorders. Deze waren doorgaans te duur, te zwaar en te groot voor het werk binnen de kantoren, maar leverden een (veel) betere geluidskwaliteit. In dit artikel kijken we naar een aantal objecten uit de Beeld & Geluidcollectie die op de markt zijn gebracht onder de noemer ‘dictafoon’.

2. Edison Dictaphone

Dan beginnen in 1877 met de Fongraaf van Thomas Alva Edison waarmee op tinfoolie geluid kon worden opgenomen. Een naald registreerde het geluid wat in een mondstuk

werd geschreeuwd en legde dat vast als putjes in de op een cilinder gerolde tinfoolie. Door daar later met de naald overheen te gaan kon men het vastgelegde hoorbaar maken. Edison had de Fonograaf bedoeld als een *voicewriter* – vastlegger van stemmen. Tinfoolie werd in volgende apparaten vervangen door de wasrol, die een betere geluidswaergave gaf.

Beeld & Geluid heeft een aantal varianten van opnameapparatuur met wasrollen in de collectie. De Edison dictaphone transcribing machine uit 1925 is een van de oudste voorbeelden. Het geheel stond op wielen en de wasrollen - voor een opname waren veel rollen nodig - konden worden meegenomen in een houder onder het apparaat.

De grammofoonplaat verving de wasrol en kon gemakkelijker worden vermenigvuldigd. Er werd door allerlei fabrikanten flink geëxperimenteerd met verschillende dragers, ook voor het vastleggen van gesprekken.

Zo kwam Philips in 1930 met de Philips Philigraaf, waarmee men thuis op aluminium plaatjes kon opnemen, maar het resultaat viel tegen. De glazen platen met lak geven betere kwaliteit en bij particuliere klankstudio's krijgt met de techniek onder de knie. Want er is een markt voor. Bij studio's als Van Wouw, BTB (Gerard Theo Bakker) en Sondisk kunnen particulieren een boodschap of muziekuutvoering op plaat laten snijden om bijvoorbeeld te verzenden naar familie ver weg. Bij Beeld & Geluid noemen we deze eenmalige en daardoor unieke, niet verder gereproduceerde opnamen ‘gesneden platen’. Deze zijn inmiddels gedigitaliseerd.

3. Minifon draadrecorder

Ondertussen was ook het opnemen op een rol staaldraad (magnetisch) uitgevonden, de zogeheten *wire recorder* deed zijn intrede. Eerste versies waren nauwelijks geschikt om te verplaatsen of op verschillende locaties in te zetten, daar de draad vaak brak en het zeer logge apparaten waren. Toch zijn er, met de verbeterde naorlogse apparaten uit Amerika (o.a. van de firma Webster) goede opnamen mee gemaakt. In 1955 verschijnt een draagbare set; de Minifon, gemaakt door de firma Protona GmbH Hamburg. Een echte voicerecorder met alle toebehoren en een cassette waar de draad in zat. Handzaam en klein, met een bijgeleverde tas.

4. Edison Voicewriter

Vanaf de jaren 50 komen er verschillende dictafoons op de markt die met platen werken. De afgebeelde Voicewriter - in onze collectie hebben we meerdere, onderling van elkaar verschillende exemplaren - registreerde op de door de firma Edison zelf ontwikkelde Diamond Discs. Zo'n Voicewriter kostte destijds rond de 1.600 gulden. De plaatjes konden makkelijk meegevoerd worden, wogen weinig (in vergelijking met de zware en beekbare glazen lakplaten) en waren eenvoudig te wisselen. Maar de opnameduur bleef beperkt, voor langere gesprekken of vergaderingen waren al snel talloze discs nodig.

5. Universal Retalker

De bandrecordertechniek bood uitkomst. Het magnetisch vastleggen van geluid op een band werd tussen 1932 en 1936 ontwikkeld en kreeg o.a. door de oorlogsverslaggeving in de Tweede Wereldoorlog een flinke impuls, met name aan de Duitse zijde bij fabrikanten als AEG. Bandrecorders

2.

Edison Transcribing Machine - Dictaphone met wasrollen, ca. 1925

3.

De Minifon draadrecorder-set met alle accessoires, uit 1955

4.

De Edison Voicewriter, populair in de jaren 50

waren toen nog groot en bijzonder zwaar. Mede door de invloed van verschillende Japanse producenten werden ze vanaf 1962 steeds kleiner en handzamer en verbeterde ook de opnamekwaliteit. Een zeer recente aanwinst in de collectie, is de fraaie British Universal Retalker uit de jaren 50. Nog altijd log en zwaar, maar makkelijk te bedienen.

6. Philips EL3514

In de zoektocht naar kleiner en lichter, kwamen bandformaten met dunnere tape in gebruik. Een voorbeeld is de Philips EL3514. Dit opnameapparaat uit 1961 was compact, woog bijna niets en nam op vier sporen geluid op. Hoewel niet specifiek als dictafoon aangeduid, werden deze apparaten en de opvolgers hiervan veel gebruikt voor het vastleggen van dictaten en vergaderingen. Deze buizenrecorder was dermate populair, dat er meerdere, steeds kleinere, varianten volgden.

7. Sony TCM-85V

Dat het vastleggen van geluid op magneetband nog kleiner moest kunnen, zonder verlies van bandlengte en kwaliteit, vond ook Lou Ottens van Philips Hasselt. Hij bedacht het systeem dat vanaf 1963 de wereld veroverde: de *audio compact cassette* (ACC), ook wel muziek-cassette genoemd. Je kon er een uur, 90 minuten of soms zelfs 2 uur aan opnames op kwijt en ze waren zo handzaam dat je ze overal mee naartoe kon nemen. Gelukkig kon Philips tot een overeenkomst met verschillende Japanse producenten komen om een standaard cassettebandje op de markt te brengen en mede daardoor werd de cassette een succes. Cassetterecorders zijn in vele honderden typen verschenen en werden vanaf de jaren 70 ook als dictafoon gebruikt. In de jaren 80 kwam er een nog weer kleinere versie: de Mini-Cassette en deze werd ongekend populair bij journalisten. De minirecorders paste in je hand en de kleine ingebouwde microfoon gaf een opnamekwaliteit die nét goed genoeg was voor het vastleggen van gesprekken.

8: Sony DAT Walkman

Dan doet de digitale techniek haar intrede – al is er eerst nog wel sprake van een combinatie van analoog en digitaal, zoals bij de DAT recorder, ontwikkeld in 1987. De inmiddels sterk in opmars zijnde videorecorders dienden als voorbeeld voor de interne techniek van de DAT. De opgenomen signalen zijn digitaal, maar er wordt nog op band opgenomen (een zeer smalle van 4mm). Digital Audio Tape hield het niet lang vol, nog geen 10 jaar, maar was handzaam en maakte goede opnamen. De DAT-techniek werd opgevolgd door digitale opname-mogelijkheden van de CD en de MiniDisc, maar deze werden niet of nauwelijks als dictafoon gebruikt. De (mini)cassetterecorder bleef dominant, ook na innovatieve oplossingen zoals de recent aan de collectie toegevoegde DigtaSoft. Pas na de komst van de smartphone raakte de (mini)cassetterecorder in onbruik, al zullen er vast nog lezers zijn die er een in de la hebben liggen.

5.

De Universal Retalker uit de jaren 50 "Neemt op en praat terug!"

6.

Philips EL3514 portable bandrecorder uit 1961 woog bijna niets

7.

Sony TCM-85V, een typische cassette-recorder, periode 1970-1995

8.

Sony DAT digitaal opnameapparaat was geen doorslaand succes

Gelezen: Apparaten die ik heb gekend

door Dick Klees

De in het technisch verleden geïnteresseerde lezer zal het bekend voorkomen: je kunt een warme band opbouwen met een apparaat. Zelf kreeg ik ooit een aan verliefdheid grenzende relatie met mijn eerste bandrecorders, de Amroh Handysound en later de Telefunken Magnetophon 77 en -top of the bill!- de Braun TG 1020. De eerste liefdes kostten mij enkele extra HBS-jaren.

ISBN9789463362221

Prijs: € 21,90

Wim de Bie was een verwoed verzamelaar van gadgets. Hij beschreef de apparaten die een rol in zijn leven hebben gespeeld en voor een groot deel uit ons leven zijn verdwenen op weblog *Bieslog*. Nu zijn ze gebundeld in het postuum bij De Harmonie verschenen boekje *Apparaten die ik heb gekend*.

In de bundel beschrijft Wim de Bie de viewmas-

ter waardoor je stereoscopische foto's bekijkt. Één enkel schijfje volstaat om het wonder te ondergaan en meestal bleef het bij een enkele eerste keer. Maar ook het simpele plakpersje voor super-8-filmpjes wordt geëerd, benevens de vroegste drumcomputer. Natuurlijk zijn er ereplaatsen voor de Nagra-recorder waarmee De Bie voor het VARA-programma *Uitlaat* op pad ging. En de legendarisch aandoenlijke Maihak waarmee hij de door hem bewonderde radioreporters van het eerste uur Gebri de Wagt en Bob Ushi eert.

Ook aardse zaken als de verzameling opladers uit De Bie's leven zijn vermeldenswaard. "Ja, wacht maar, ooit doet een verzamelaar een schitterend bod. 'Alle machtig! U hebt nog een 5-4065A Power Supply? Daar zijn er in Europa nog maar drie van!'

Niet alleen alles met stekkers, maar ook allerlei analoge apparaten uit de nostalgische jaren 50, waarop De Bie en Van Kooten het alleenrecht hadden: de stencilmachine, de vloeiroller en de fietsdynamo bijvoorbeeld.

Heerlijk, zoveel technische fascinatie op 64 bladzijden!

REACTIES & RECTIFICATIES

Dick Swaneveld mailde over *Recorder* nr.5 waarin we **René Eijbersen** abusievelijk Rene Eybersen hebben genoemd. Dick heeft in zijn NTS-periode regelmatig met Eijbersen mogen werken, dus hij kan het weten.

In nr.6 werden in de artikelen over Willem van Kooten twee onvolkomenheden ontdekt. **Dick Kos** las dat het nummer *Joost mag het weten* in 1978 met stip op nummer één kwam: "Ik heb zelf het singeltje nog. Het was geen nummer één-hit. De plaat behaalde de 13e plaats als hoogste notering en stond vanaf 10 juni 1978 in totaal 5 weken in de *Top 40*." **Juul Geleick**, Veronica-kenner bij uitstek en beheerder van het archief (Stichting Norderney), ontdekte ook een foutje: De *Top 40* ging niet op 5 januari 1965 van start maar op **2 januari 1965**.

Anton Meerlo, die 30 jaar met veel plezier bij de NOS heeft gewerkt, eerst als chauffeur, later bij de reportagedienst en depotbeheerder waar hij vaak te maken had met Jan Kroeze van het licht, mailde naar aanleiding van het standbeeld **De cameraman**. Kroeze had na de onthulling actie gevoerd, want is het licht niet even belangrijk, of belangrijker? Zonder licht immers geen beeld. Wie weet meer te vertellen over deze actie? Mail de redactie!

Dat standbeeld is overigens een van de vier (niet drie) beelden van Bayens in Hilversum. **Kind op pony** in de Kerkstraat hebben we over het hoofd gezien, schreef Hilversummer **Pieter Hoogenraad**.

Laat van u horen via redactie@recordermagazine.nl!

Melle Boudewijns

LEO BOUDEWIJNS PLATENMAN PAR EXCELLENCE

door Jan Jaap Kassies

Leo Boudewijns bezat een grote kennis op het gebied van de muziek en dat van de (geschiedenis van de) fonografie. Hij schreef veel (boeken, tijdschriftartikelen) over allerlei aspecten ervan en was o.a. ook een graag gehoorde gast op de klassieke radiozender (Hilversum 4, nu NPO Klassiek).

Zo was zijn sonore stem vaak te horen in *Diskotabel* en presenteerde hij een aantal afleveringen van *Een goedemorgen met...* Aukelien van Hoytema, jarenlang samenstelster van dat programma, schreef over hem: 'Leo Boudewijns is een uitmuntend verteller [...]. Uit zijn rijke Phonogram-verleden tovert hij de ene na de andere prachtige muziekanekdote. In de loop van zijn lange platen carrière is zijn kennis van muziek aan alle kanten verdiept. [...] Ieder jaar wil ik hem weer uitnodigen, want er is altijd wel een speciaal aspect dat consequent en humorvol door Leo kan worden belicht. [...] Ze roemde ook Boudewijns' reusachtige repertoirekennis: niet alleen op het gebied van de klassieke muziek (ook de zogenaamde licht-klassieke, zoals de British light music), maar ook dat van de jazz en andere niet-klassieke genres.

Leo Boudewijns was lange tijd directeur van de NVPI, de Nederlandse Vereniging van Producenten en Importeurs van beeld- en geluidsdragers. Hij hield vele malen een pleidooi voor de oprichting van een nationaal geluidsarchief, dat nog steeds grote relevantie heeft (zie onder meer de oproep van Vic van de Reijt op Recordermagazine.nl).

Boudewijns schreef veel over 'zijn' onderwerpen: jarenlang was hij redacteur respectievelijk vaste medewerker van *Aether* (nu *Recorder*), en schreef plaatbesprekingen. Ook stelde hij diverse bundels met teksten van Nederlandse liedjes samen, dikwijls in samenwerking met zijn goede vriend Co de Kloet. In zijn artikelen wist hij op een meesterlijke manier

persoonlijke ervaringen te vervlechten met verhalen over musici en andere kunstenaars. Hij vond het jammer dat hij Edison nooit had ontmoet (die overleed op Boudewijns' geboortedag, 18 oktober 1931). Hij zong in het jongenskoor bij een uitvoering van de Matthäus-Passion onder leiding van Willem Mengelberg, ook dat kwam terug. Dit gold ook voor de herinneringen aan musici die hij vanaf zijn jeugd had ontmoet. Vermoedelijk is de naam van sopraan Christine Spierenburg, de ster van het kinderkoor waarin Boudewijns in zijn jeugd in het vooroorlogse Amsterdam jongenssopraan was, bij muziekliefhebbers uitsluitend bekend vanwege de woorden die hij aan haar wijdde in verschillende verhalen.

De functie waarin Leo Boudewijns begon bij de fonografische industrie was hoezenmaker voor de grammofoonplaten met lichte muziek in 1954, bij Phonogram in villa Hoog Wolde in Baarn. Vanaf dat moment ontwikkelde hij een grote kennis van zowel de geschiedenis van de platenhoes als van de ontwerpers ervan. Ook hierover schreef hij met veel warmte en betrokkenheid.

Op latere leeftijd legde Leo Boudewijns zich toe op het maken van grafisch werk. Voorbeelden daarvan zijn te zien op *Coolprinting.nl*, waar ook een uitgebreide bibliografie is te vinden.

Leo Boudewijns overleed op 26 maart op 93-jarige leeftijd.

Melle Boudewijns

Hans van den Berg (66)

Op zondag 27 april overleed Hans van den Berg, beeldresearcher bij Beeld & Geluid. De afgelopen 24 jaar droeg Hans, met zijn grote kennis van het audiovisuele archief, op uitzonderlijke wijze bij aan het behoud en hergebruik van de collectie van Beeld & Geluid. Documentaire- en filmmakers wisten hem dan ook in groten getale te vinden.

Niet voor niets won Hans in oktober de Han Peekel Prijs 2024 voor zijn bijdrage voor het behoud van televisie geschiedenis. Uit het juryrapport: "Er zijn maar weinig programmamakers die nog nooit een beroep hebben gedaan op de archiefkennis van Hans van den Berg. Als beeldresearcher kende hij het Nederlandse audi visuele archief van Beeld & Geluid op zijn duim en heeft hij de afgelopen jaren vondsten gedaan voor menig televisieserie en documentaire." *Ze noemen me Baboe, Selling a colonial war, Het verraad van Hilversum en Nesjomme* zijn daar enkele voorbeelden van.

Beeld & Geluid

Peter de Bie (75)

De Bie werkte sinds 1977 bij de omroep en werd in 1994 presentator van de *TROS Nieuwsshow*, een radioprogramma dat hij samen met Mieke van der Weij presenteerde op zaterdagochtend op NPO Radio 1. Later kreeg het programma onder Omroep MAX de naam *NieuwswEEKEND*. Eind 2022 nam hij afscheid van de radio omdat zijn gezondheid hem in de steek liet. Peter de Bie was de echtgenoot van televisiepresentatrice Dieuwertje Blok, die maart dit jaar overleed.

Liselotte Doeswijk

Bram Biesterveld (86)

Acteur en zanger Bram Biesterveld is op 86-jarige leeftijd overleden. Zijn carrière begon als zanger.

Vanaf 1966 was hij actief in diverse theaters en producties, waaronder de revue van het duo Snip en Snap. Zijn grote doorbraak kwam met de rol van Pommetje Horlepiep in de gelijknamige kinderserie in de jaren 70. De serie, die liep van 1976 tot 1979, volgde zijn avonturen als jonge bediende van een adellijke heer. Na zijn

Beeld & Geluid

succes met *Pommetje* reisde Biesterveld door Nederland met eigen shows en speelde hij in diverse films en televisieseries zoals *Westenwind* en *Oppassen!!!* De laatste jaren trad hij op als zanger van Nederlandse liedjes, vooral voor ouderen. Biesterveld overleed in een verzorgingshuis in Haarlem, waar hij zijn laatste jaren doorbracht.

Peter Veenendaal

Paul Brink/wikiproject.nl

Frits Brink (79)

Frits Brink was van 1997-2001 voorzitter van de NCRV. Hij begon zijn carrière bij de rijkspolitie en werd lid van Provinciale Staten van Drenthe voor het CDA. Brink was daarna burgemeester van

achtereenvolgens Nieuwleusen, Stadskanaal en Veenendaal. Hij werd begin jaren 90 lid van het NCRV-bestuur en was er vicevoorzitter tot zijn benoeming tot voorzitter in november 1997. In 2001 werd hij voorzitter van Philadelphia Zorg. Hij had daarnaast een groot aantal nevenfuncties.

Willem Hekhuis

Rob Dam (77)

Op zaterdag 12 april overleed Rob Dam. In de jaren tachtig kwam hij de gelederen van de Divisie Materiele Faciliteiten van de NOS versterken bij de afdeling Ontwerp geluid van de radio. Nadat hij daar veel ervaring had opgedaan, verliet hij het bedrijf om als vertegenwoordiger bij de firma Heynen in Limburg in dienst te treden. Hij bleef in Hilversum wonen om bij de omroepen en facilitaire bedrijven professionele Studer geluidregeltafels aan de man te brengen.

Hylke Beerstra

Henk van Gelder (79)

Hij was een omgevallen boekenkast, en die had hij voor een niet onbelangrijk deel zelf volgeschreven. Henk van Gelder bezat een encyclopedische kennis van de wereld van theater, film, (pop)muziek, cabaret, televisie en radio, en kende veel artiesten en makers persoonlijk. Hij begon erover te schrijven als recensent, voor het eerst

Beeld & Geluid

in 1964 in *De Waarheid* en vervolgens in *Het Parool* en *NRC Handelsblad*. Kritisch, maar vanuit een grote liefde, en, zoals Joyce Roodnat in *NRC* schreef “achteloos diepgravend.” Hij liet het niet bij talloze recensies en interviews, maar publiceerde ook een indrukwekkende reeks boeken. Daaronder waren veel biografieën, maar ook ander werk, zoals *Door de nacht klinkt een lied* (met Jacques Klötters) over amusement tijdens de oorlog en *De schnabeltoer*, over de artiestenwereld in de jaren direct daarna. In 2013 kreeg hij De Waardering, de prijs voor grote verdiensten achter de schermen van de kleinkunst. Van Gelder schreef ook artikelen voor *Aether*, één van de voorlopers van *Recorder*. Belangeloos, gewoon omdat hij het een leuk blad vond en zijn kennis graag deelde, in zijn kenmerkende, persoonlijke en zeer toegankelijke stijl.

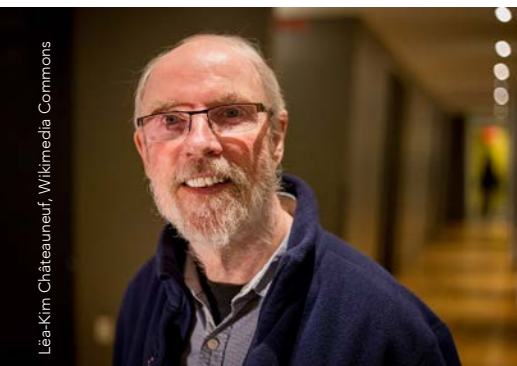
Bas Nieuwenhuijsen
Lees verder:
[Recordermagazine.nl/im-henk-vangelder](https://recordermagazine.nl/im-henk-vangelder)

Cees van der Gragt (94)

Op bijna 94-jarige leeftijd overleed in maart 2025 Cees van der Gragt. Hij hoorde binnen de NRU/NOS tot het ‘het machtige hoopje’ dat als klankregisseur de grote symfonische en theaterproducties registreerde. Na zijn afscheid van de NOS was hij actief als docent op de afdeling muziekregistratie van het Haags conservatorium waar hij studenten – de ‘gouden oortjes’ – trainde in kritisch luisteren naar muziekopnamen. Niet onvermeld mag blijven dat Van der Gragt ook actief was in menige populaire en klassieke studio-op-name die het tot plaatproducties brachten, een novum in die jaren omdat omroep en platenmaatschappijen voor zover de productie betreft in gescheiden werelden leken te werken.

Tjako Fennema
Lees verder:
[Recordermagazine.nl/im-kees-vandergragt](https://recordermagazine.nl/im-kees-vandergragt)

Co Hoedeman (84)

Co Hoedeman was een Nederlands-Canadees animatieregisseur en Oscarwinnaar voor de korte animatiefilm *The Sand Castle* (1977). Hij werkte aanvankelijk als technicus en specialist in optische effecten

bij Multifilm Haarlem en Cinecentrum Hilversum, waar hij ook enkele reclamespots regisseerde. In 1965 emigreerde hij naar Canada, waar hij werd aangenomen door de National Film Board (NFB). Hij zou er blijven tot zijn ontslag in 2004 wegens bezuinigingen. Hoedeman specialiseerde zich in experimentele stop-motion, vaak op basis van verhalen uit de Inuit-cultuur.

Hans Beerekamp

Petra Laseur (85)

Ze werd geboren op 26 november 1938 in Amsterdam als dochter van de beroemde actrice Mary Dresselhuys. Laseur volgde haar moeder in het vak en studeerde in 1959 af aan de Toneelschool. Vanaf dat moment begon ze aan een lange en succesvolle carrière op het toneel. Ze speelde bij gerenommeerde gezelschappen en haar bijdragen aan het theater werden meerdere malen onderscheiden; ze ontving onder andere twee keer de prestigieuze Theo d’Or en de Colombina. Daarnaast was Laseur te zien in diverse televisieseries en films. In 2011 vertolkte ze de rol van koningin Wilhelmina in de populaire musical *Soldaat van Oranje*.

Peter Veenendaal

René Mendel (74)

Geëngageerd producent en oprichter van productie-bureau Interakt. Maakte als producent vele documentaires, alsook fictiefilms, tv-programma’s, websites, boeken en tentoonstellingen mogelijk. Doorgaans hadden deze een historische, culturele, maatschappelijke of educatieve insteek.

Liselotte Doeswijk

Lili Rademakers (95)

Ze maakte zelf twee films als regisseur en is daarnaast bekend als de vrouw en assistent van regisseur Fons Rademakers. Ze volgde filmscholen in Parijs en Rome en

haar passie voor film bracht haar naar de set van Federico Fellini’s *La dolce vita* (1960), waar ze als eerste assistent betrokken was bij de creatie van iconische scènes. In Rome ontmoette ze ook haar toekomstige echtgenoot, Fons Rademakers. Haar eerste film, *Menuet* (1982), werd geprezen om haar unieke stijl, een “verheving van het bijna onmerkbaar.” Lili’s werk werd gekenmerkt door subtiliteit en diepgang, vaak in contrast met de meer literaire aanpak van haar man. Samen met hem maakte ze elf films, waaronder de Oscarwinnaar *De aanslag*.

Peter Veenendaal

Gerard Soeteman (88)

Hij was een van de meest gevierde scenarioschrijvers in Nederland, vooral bekend om zijn langdurige samenwerking met regisseur Paul Verhoeven met wie hij een aantal iconische films heeft gemaakt. Soeteman werd geboren in 1936 in Rotterdam. Hij studeerde geschiedenis aan de Universiteit Leiden voordat hij zijn carrière in de media begon. Zijn eerste stappen in de televisiewereld zette hij als schrijver voor diverse Nederlandse series.

Zijn doorbraak kwam met het schrijven van het scenario voor de film *Turks Fruit* (1973), gebaseerd op het boek van Jan Wolkers. De film werd een enorm succes en wordt nog steeds beschouwd als een klassieker in de Nederlandse cinema. Samen met Verhoeven werkte Soeteman aan andere memorabele films zoals *Soldaat van Oranje* (1977), *De vierde man* (1983), en *Zwartboek* (2006). Deze films werden niet alleen nationaal, maar ook internationaal geroemd. Soetemans scenarios stonden bekend om hun complexe karakters en moraliteit, vaak vervlochten met historische of maatschappelijke thema’s. Naast zijn filmwerk was Soeteman ook actief in de televisiewereld. Hij schreef scenario’s voor series zoals *Floris*, waarmee hij de carrière van Rutger Hauer lanceerde. Zijn vermogen om rijke en gelaagde verhalen te creëren, bezorgde hem talrijke prijzen en erkenningen, waaronder een Gouden Kalf voor zijn gehele oeuvre.

Peter Veenendaal

Dick Verkijk (95)

Typisch Dick Verkijk; de waarheid spreken zonder, aanzien des persoons. Dat gold voor de boeken die hij schreef en voor de radio- en televisiereportages en programma’s die hij tijdens zijn lange journalistieke carrière heeft gemaakt. Soms onder gevaarlijke en voor hem riskante omstandigheden. In al die jaren dat hij actief was stond voor Verkijk één ding centraal: het lot van gewone mensen die vechten voor democratie en de vrijheid van meningsuiting. Daar was hij journalist voor geworden. Dat wilde hij uitdragen. Dick leverde voor *Met het oog op morgen*, soms dagelijks, bijdragen uit de landen van Oost-Europa en dan met name uit Joegoslavië. Tijdens de historische jaren die de aanloop zouden vormen naar de val van het IJzeren Gordijn, de Berlijnse Muur en de politieke macht van het communisme in Oost-Europa, zou Verkijk zich in zijn journalistieke werk blijven inzetten voor de naar democratie en vrijheid strevende groepen als Charta 77 in Tsjechoslowakije en Solidariteit in Polen. De beide landen zouden Dick in de jaren na de Wende daarvoor ook eren met een onderscheiding. Over het leven van Verkijk kan men een boek schrijven en voor een deel heeft hij dat ook zelf gedaan: *Van pantservuist tot pantservest. Zestig jaar (on) journalistieke ervaringen*. Iedere beginnende journalist zou dit boek moeten lezen. Een boek van een man voor wie journalistiek meer was dan bericht geven.

Ben Kolster
Lees verder:
[Recordermagazine.nl/im-dick-verkijk](https://recordermagazine.nl/im-dick-verkijk)

UIT DE ETHER

Hans Beerekamp hield sinds begin jaren 80 een rubriek bij met korte necrologieën van personen uit de internationale filmwereld, die als *The Big Sleep* verscheen in achtereenvolgens *Skoop*, *Skrien* en *De Filmkrant*; sinds enkele jaren online te raadplegen als *Hetschimmenrijk.nl*. Voor de stichting Nipkow verzamelde hij ook de namen van overleden Nederlandse radio- en televisiemedewerkers; tot voor kort werden die gegevens niet gepubliceerd, maar vanaf 2025 wel op [Recordermagazine.nl](https://recordermagazine.nl).

ntr: **65**
Zaterdag
Matinee
grenzeloos nieuwsgierig

**Bestel nu
je tickets**

concertgebouw.nl/matinee

Seizoen 2025 | 2026

Het Concertgebouw Amsterdam

ntr: